

גליון עא

אייר - סיון

שנת ה'תשפ"ג

מגזין חגיגי לקראת
הועידה הגדולה
יום המישי בערב
אור לכ"ח אייר
בבנייני האומה

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קדושת ציון

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

5

נסי תשב"ז

מה אמר אחד מגדולי
האדמו"רים על
מלחמת ששת הימים?

16

לוחם מלחמתה של הארץ וקדושתה

הגאון רבי שמחה
הכהן קוק זצ"ל

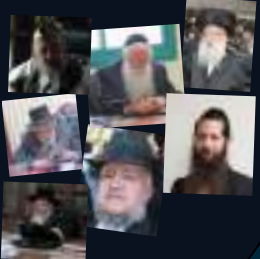
21

הג הביכורים

הגה של ארץ קדשנו

רבנים, דרשנים ואישי
ציבור מדברים בכנסים
השונים של האגודה -
בועידה השנתית, בסעודות
ההיכל לא רבותינו זצוק"ל
אנשי החזון והמעש, בכנסי
עידוד לעולים חרדים,
בימי עיון וערבי גיבוש
לדרשי ציון ובאירועים
נוספים

חברי האגודה
מתקבלים
להיכרות, לעצה
ולברכה אצל
רבנים ואישי
ציבור

מפרסמים את דעותיהם של
רבותינו מצוקי ארץ צוקללה"ה
בנושאי התקופה וארץ ישראל,
ללא משוא פנים!

כבר יצאו לאור עשרות
גליונות גדושי חומר ומשא
ומתן כדרכה של תורה, מאז
הגליון הראשון באלול
תשע"ה

ציבור הולך וגדל משתתפים באירועי האגודה
ומתחברים לאחים לדעה, ולמשמעות התורנית המעשית של ארץ ישראל

אגודת קדושת ציון פועלת להעמיק את תודעת המרכזיות של ארץ ישראל ביהדות,
כמקום שנתנהל בו כאומה שלמה הפועלת על פי תורת ה'

מחכים לכם בבנייני האומה!

יום המישי בערב, אור לכ"ח אייר, החל מ-18:30

דעות תורה

כ"ק האדמו"ר מפיאסצ'נה, רבי קלונימוס קלמיש
שפירא זצוק"ל הי"ד, בעל 'חובת התלמידים'
'והכשרת האברכים'

לא יתוארו עוצם חיבתו ועוז געגועיו לארץ ישראל, הוא ערג בעיקר לנשמתה של ארץ הקודש. לא פעם עמד כבר לחבר את המעשה בגופו ולעלות לארץ ישראל לחונן עפרה ברנה, אלא שהתקשרותו לצאן מרעיתו הכריעה את הכף והוא נשאר. כשאחיו ר' ישעיה'לה ז"ל מירושלים, בא לפולין על מנת להעלות את אשתו ובניו לארץ הקודש, נחפז רבינו ז"ל בגודל תשוקתו העזה לקיים מצות ישוב ארץ ישראל ומכר את כל רכושו, הבית וכל דברי הערך בכסף וזהב שהיו לו בפיאסצ'נה וקנה לו אחוזת נחלה בפרברי ירושלים עיה"ק. וכאשר הציעו אנשי שלומו לעזור בכספם לביצוע הקניה, אמר להם מרן ז"ל: "א קונץ צו קויפען מיט יענעמס געלט" (כלום חכמה היא לקנות רק בכסף של אחרים)?!

כשיעץ לו אחיו למכור קרקע שקנה מוקדם יותר בארץ ישראל, מתוך חשש שעוד מעט ירד ערך הנכס וכך יוכל האדמו"ר להציל את כספו, כתב לאחיו מכתב מלא געגועים לארץ הקודש, וז"ל -

וארשא יום ה' ראה שנת תרפ"ג
רב שלום וברכה וחיים
לכבוד אהובי אחי יקירי הרב החכם
י"א ומופלג בנש"ק כש"ת
מו"ה ישעילה שיחי'

אתה מנחם לי, שבאם אחפץ למכר את אדמתי אוכל להשיג את כספי, ואם אמתין עוד שנה - אוכל... דע נא יקירי, כי גחלים אתה חותה על ראשי, והרי זה דומה למי שעומד ברגל אחת בגן עדן ובא המלאך הממונה על הג"ע ולקחו בידו וברגליו ומשליכו מג"ע לגיהנום והממונה הנ"ל מנחמו, שבגהנום יהיה לו דירה חמה - כן באמת הדבר הזה, עיני זלגו דמעות בהעלות זאת על רעיוני להתרחק ח"ו עתה ואחרי שהיה לי קצת נגיעה בא"י...

עיקר אחד שכחתי לכתב לך, יקירי, כפי שאני רואה שהשטן השליך אבנים גדולות על דרכי לארץ הקדושה, ואיני רואה שום מבוא לבא לא"י ח"ו, לכן חשבתי וכבר נתעצתי עם ר' לוי לעוונע עפשטיין שאעשה הלכה למעשה ואסע לע"ע על איזה שבועות או חודשים לא"י, והיה כאשר אשליך את כל טרדוטי ממני על איזה זמן ואהיה בא"י, אז יוכל להיות, כי אמנו ארץ הקדושה תאחזני בציציות ראשי, ולא תניחנו לשוב לחו"ל בקביעות, וסוף כל סוף יאר ד' עיני למצוא מחיייתי שם. ואף שההוצאות יעלו הרבה, אבל באם לא אעשה זאת, אינני רואה ח"ו תקומה לרצוני זה, לכן תואיל להודיעני...²

1 מובא ב'זכרון קודש לבעל אש קודש' [ירושלים, ה'תשנ"ד].
2 מכתב כ"ק האדמו"ר זצ"ל לאחיו, מובא בסוף הספר הנ"ל.

גליון 71
אייר - סיון תשפ"ג
מגזין חגיגי לקראת
הועידה הגדולה יום
חמישי בערב, אור
לכ"ח אייר, בנייני
האומה

מו"ל: עמותת 'קדושת ציון'
יו"ר ועורך ראשי: הרב יהודה אפשטיין
עורך אחראי: הרב יואל ברמן
עריכה לשונית: הרב יהודה אפשטיין
עורך משנה: הרב פסח הלפרין
עיצוב ועימוד:

קליין זק7305@gmail.com
כתבות מגזין:

הרב יואל ברמן

הרב מאיר גולדמינץ

הרב אליהו ליזרוביץ'

הרב שמואל קרלינסקי

א. צפתמן

כותבי המערכת

ועדת ביקורת

דוא"ל ph@kedushastzion.org

מחלקת הפצה

דוא"ל hafatza@keushastzion.org

להרשמה לקבלת הגליונות בדוא"ל,

ולשאלות בכל ענין:

office@kedushastzion.org ✉

079-5383396 ☎

077-3181693 📠

מודפס באלפי עותקים, ומופץ בריכוזים

החרדיים ברחבי ארץ ישראל ובחו"ל

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

הערת המערכת: גליון זה משמש במה לנושאים שונים הנוגעים לדרישת ציון. המאמרים והכתבות נמצאו ראויים להופיע בבמה זו, אבל תוכן הדברים הם על אחריות הכותבים בלבד, ולא בהכרח משקפים את דעת האגודה. הארות והערות שתקבלנה בשמחה ובברכה, לדון כדרכה של תורה, ובפרט כדרכם של תלמידי חכמים שבארץ ישראל, הנוחים זה לזה בהלכה. והאמת והשלום אהבו. דוא"ל לענייני הגליון ולתגובות: DOAR@KEDUSHASTZION.ORG

אגודת קדושת ציון

פועלת להעמיק את תודעת המרכזיות של ארץ ישראל ביהדות, כמקום שנתנהל בו כאומה שלמה הפועלת על פי תורת ה'.

קדושת ציון

התאחדות החרדים לדרישת ציון
על טהרת הקודש

קוראים יקרים שלום וברכה,

'קדושת ציון' בבניי האומה! כן, השנה זה קורה - הועידה השנתית אשר בכל שנה מצליחה להפתיע בעוצמה, בכמות ובאיכות - משתדרגת הפעם לרמה אחרת לחלוטין. מדובר, ללא ספק, באמירה משמעותית ביותר בציבוריות החרדית, ומחובתנו להרתם - כל אחד בתחומו, אם בגוף, אם בממון, אם בכל תחום שיהיה - כדי שאכן נעמוד במשימה ונצא מהאירוע עם הכרזה ברורה, שהציבור החרדי מודע ליעודו ומוכן להרים את הכפפה ולהיות הגורם המוביל, המנוע שמאחורי המהפכה האדירה, אשר מבשרת את הפיכתה של מדינת ישראל למדינה יהודית באמת. ואם תרצו שאתנסח בשפה שלנו, אנשי 'קדושת ציון' - מהפכה זו אינה אלא הפחתה של הרוח בעצמות, שכבר מזמן אינן יבשות, והן אף קרמו עור וגידים.

ללא ספק, דרך ארוכה עשינו עד כה, עד שדברים שנראו כחלום בעבר הלא-רחוק, הולכים והופכים למציאות חיה ונושמת. עוד זכורני כיצד ניגש אלי אחד הלגלגנים בשעתו ואמר לי, שבקושי יש לנו כמה בחורי ישיבה קטנה, שגם הם מגיעים לכנסים רק בשביל האקשן והסקרנות. הייתי צריך אז להתווכח אתו ולהוכיח שזה לא מדויק, אך כיום - די להעיף מבט חטוף לשורת תלמידי החכמים האדירים - רבים מהם שזקנם מלבין, וגם השאר, שבהחלט ראויים בהגדרה החזו"לית להקרא 'זקנים' - אשר מפארים את הכנסים של 'קדושת ציון', בכדי להוכיח בתהליך האדיר שמתרחש כאן. שורת תלמידי החכמים, אמרנו? ובכן, מלבד האיכות האדירה, בהחלט אפשר כיום להתענג גם על הכמות, כך שלא שורה, אלא שורות שורות של תלמידי חכמים ויהודים של צורה, אנשי חזון ומעש, ממלאים את האולמות, וכמובן - גם לא נפקד מקומם של בני התשחורת היקרים, בחורים צדיקים מסלתן ושמן של הישיבות הטובות ביותר.

האמת, שמשחק המספרים אף פעם לא הרתיע אותנו. מעולם לא נעשו דברים גדולים בעולמנו על-ידי הרבים. תמיד היו אלו המעטים, שהיו בעלי החזון. עם ישראל גם הוא מהווה מיעוט קטן בעולם. "כי אתם המעט מכל העמים". מעולם לא נרתענו מלהיות מיעוט, ואמונתנו בצדקת דרכנו לא נפגמה בשל התנגדותו של הרוב. אך דווקא משום שבאנו להנחיל את תורת האומה, את החשיבות של כלל ישראל, את המושגים של ארץ ושלטון יהודי, סנהדרין, מלך ומקדש - דווקא משום כך, ישנה חשיבות עליונה לכך שהעם בכללותו ינהיג אחריות רעיונית הללו, ובראש ובראשונה - קהל יראי ה', אליו אנו פונים. אין לה' חפץ בקבוצת פילוסופים מצומצמת שעוסקת במושכלות, כי אם בעם שלם של בני כל המעמדות, על נשיהם וטפם, העומדים מול משכן ה' בהכנעה.

משום כך חשוב, חשוב ביותר, שכל אחד ואחד יגיע לבניי האומה השנה, ויביא אתו כמה שיותר חברים ובני משפחה. לא מדובר במפגן כח כלפי הציבור, מדובר בהכרזה כלפי שמיא, כי קהל יראי ה' מוכן ומזומן לקיים את יעודו לקראת הפיכתה של ארץ ישראל למדינה יהודית אמיתית, למלכות ה' המשכנת שכינתו עלי-ארץ. הביטו סביבכם ותווכחו, כי אין במרחב הציבורי כיום שום גוף, אשר מכריז בקול צלול את אותה אמת נוקבת, את אותו חזון שכל יהודי חלם עליו במשך אלפיים שנות גלות. איננו נרתעים מכך, וכבוד הוא לנו לייצג את החזון הזה, להפוך אותו למציאות ממשית ולהנחילו לאומה. ומי שעזרנו עד כה, הוא יעזרנו הלאה, עד ליום הגדול, בו ארמון על משפטו ישב ותבל כולה תכרע ברך לפני ה' - אלהי ישראל!

לקראת הועידה הגדולה אנו מגישים בפניכם מגזין מיוחד, מלא וגדוש בתוכן תורני מרתק ובמאמרי דעה, ובדומה לגליון הקודם שיצא לקראת חג הפסח - משולבות בו גם כתבות מרתקות, תמונות ושיתוף חוויות מפעילות האגודה. אנו מקווים שתפיקו את מיטב התועלת מהקריאה, וכמובן - להתראות ביום חמישי, כ"ז באייר ואור ל"ח, בבניי האומה בירושלים!

בברכה,

יהודה אפשטיין - יו"ר אגודת 'קדושת ציון'
- התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש.

מתחברים למשמעות התורנית המעשית של ארץ ישראל

kdust.office@gmail.com | טל: 079-538-3396 | qdushat-zion.022.co.il

לתרומה: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' | בנק מזרחי (20) סניף 459 מספר חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

הוצאה לאור

גליון חודשי

כנסים

ימי עיון

שיעורים
והרצאות

טיולים וסיורים
חינוכיים

הרב יהודה אפשטיין

ענין של קונספציה

הרי כל בר-דעת מבין, שגם לו יצויר, שבאמת יש כאן תופעה רחבה ולא רק ניפוח של התקשורת המגויסת, ומספר משמעותי של טייסים אכן יסרבו פקודה - מי שמעוניין להשתית את מדיניותה של ישראל על התורה הקדושה אינו אמור להרתע מכך, כי אם להפך. רק רווח יצא לנו מכך שנפטר מכמה טייסים שמאלנים, אשר מזדהים עם המאבק הערבי נגדנו, ואשר יהססו במקרה הטוב, ויסרבו במקרה הפחות טוב, להטיל את הפצצות שצריך על-מנת להכניע את האויב במקרה של מלחמה. הייתה כאן הזדמנות פז להטיס - תרתי-משמע - את אותם טייסים אל מחוץ לחיל האוויר, להפשיט אותם מדרגותיהם, לשלוח את מנהיגי עצומת הסרבנות לכלא לכמה שנים טובות, ולערוך טיהור כללי בחיל האוויר - להביא לשם טייסים איכותיים שיודעים עבור מה הם נלחמים, טייסים עם אש בעיניים שמייחלים ליום בו יזכו להשמיד את האויב. הייתי הרבה יותר רגוע אילו ידעתי, כי אלו הם טייסינו, ולא אותם סרבנים, אשר הזהות היהודית שלהם שואפת לאפס. אך בשל הקונספציה המוטעית, ולפיה אותם אנשי שמאל נטולי זהות יהודית הם 'מיטב בנינו', ועליהם נאמר 'הטובים - לטייס' - לא רק שאבדנו את הזדמנות הפז שנקרתה בדרכנו, אלא הענקנו פרס לאותם שמאלנים, אשר כבר כעת מעשיהם גובלים בבגידה, ולא קשה לנחש באיזה צד יעמדו כאשר ננקוט מדיניות יהודית אמיתית כלפי האויב.

המאבק בטרור הערבי שמרים את ראשו אף הוא נגוע בחדלון הנובע מקונספציה השלטון החילוני, שאין לו כל מגמה מלבד 'ניהול הסכסוך'. כבר מעל מאה שנה שוגה התנועה הציונית לאגפיה השונים באשליית הדו-קיום עם האויב הערבי, ומכיון שאף אחד לא מעלה על דעתו שניתן להכריע את הסכסוך ולסלק מכאן את האויב לצמיתות, מפתחים אשליות על-גבי אשליות, משקיעים תקציבי עתק בשיפור תנאי החיים של האויב, ומנסים לקנות את גאווהם הלאומית תמורת תופינים למיניהם, משל היינו שלטון קולוניאליסטי בריטי מלפני מאה שנים, ולא עם ה' ששב לארצו. כשמגיע חודש הרמדאן, מהלכת ממשלת ישראל על קצות האצבעות, שמא ירגיזו את האוכלוסיה הערבית, ועושים הכל כדי שהעניינים יהיו 'תחת שליטה', כלומר עם מספר 'סביר' של הרוגים יהודים, שהגרף לא יעלה יותר מדי, ובלי שום כיוון של פתרון, שעה שהאויב נעשה גדול יותר, רעב יותר, נועז יותר, איכותי יותר ושונא יותר. אילו רק הבטנו לתורתנו הקדושה והשלכנו אחר גווננו את הקונספציה החלולה השאובה מבארות נשברים, היינו מזמן כבר פותרים את הבעיה הערבית.

לכל התופעות הללו ישנו מכנה משותף אחד - העדר חזון, העדר קריאת כיוון ברורה ואמירה ציבורית שאינה משתמעת לשני פנים, כי תורתנו הקדושה היא חוקת האומה הנצחית, והיא הבסיס לכל אורחות חיינו בארץ הזאת! כשבצד השני מדברים על הטמעת ערכי מגילת העצמאות והפיכתם לחוקה של מדינת ישראל, מחובתנו להכריז, כי לעמנו יש חוקה המסורה כבר מעל שלושת אלפים שנה, ושום מסמך סכיזופרני שחובר בידי פורקי-עול לא יחליף את התורה הזאת! אנו מכריזים בכל יום, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת, ולא תהא תורה אחרת. הגיע הזמן ליישם זאת במרחב הציבורי!

ככל שחולף הזמן, יותר ויותר נוכחים לדעת, כי האופוריה שהקיפה את הציבור האמוני עם היוודע תוצאות הבחירות האחרונות, מפנה את מקומה לאכזבה, תסכול ומועקה, ויותר מכך - ליאוש. היאוש נובע מכך, שאחר כל מה שהושקע בכדי להגיע לממשלת הימין הנכספת - מה שקרוי ימין מלא-מלא - התברר, כי תקוות רבות שנתלו באותה ממשלה לא רק שנתבזו, אלא יותר מכך - התברר שמלכתחילה לא הייתה כל כוונה לממש אותן. ואם כעת, תחת ממשלת ימין-דתיים-חרדים, המצב כה עגום, והאופוזיציה למעשה שולטת במדינה, אז למה כבר נותר לקוות?

אפשר להתרווח על הכורסה ולצקצק בקול נוגה - 'גלות' במלעיל ובהברה אשכנזית, והמהדרין יאמרו, שגלות הערב-רב קשה מכל הגלויות. אבל אפשר גם לנסות להבין באמת היכן אנחנו עומדים, מה תוקע את כל העסק, ומה בכל זאת ביכולתנו לעשות בפועל, כדי שהמצב ישתנה באופן משמעותי.

ישנו מושג שנקרא 'קונספציה', ובעברית - תפיסה כוללת של המציאות, אשר ממנה נגזרות המסקנות המעשיות בתחומים רבים. נתניהו ולממשלתו ישנן קונספציות, אשר במקרים רבים אינן עולות בקנה אחד עם מערכת הערכים התורנית. הדבר מובן למדי לנוכח העובדה שנתניהו אינו אדם שמאמין, כי בורא עולם הוא הגורם המכריע בהיסטוריה. אך מה שפחות מובן הוא, שאנחנו - קהל יראי ה' - נשבים לעיתים בקונספציה שלו, ובשל השותפות הפוליטית שנכפתה עלינו על-מנת להלחם בשמאל האנטי-יהודי - אנחנו שוכחים את מערכת הערכים שלנו, וממילא איננו נלחמים למען מימושה.

נקח לדוגמא את מה שקרוי 'חקיקה דתית'. כל נציג חרדי דואג להבהיר באוזני התקשורת, כי אין לנו כל כוונה לכפות את מצוות התורה על מישהו. נתניהו עצמו אומר בכל הזדמנות, ש'ישראל לא תהיה מדינת הלכה', עפ"ל. והשתיקה הדתית והחרדית לנוכח דברי הבלע הללו מזעזעת כל לב יהודי. חשוב לזכור, שנתניהו אינו אדם מאמין, ומבחינתו עם ישראל נועד להיות עם ככל העמים. בניגוד לשמאל, הוא לא חושב שהעם הזה מיותר בעולם ומוטב שיבלע בתוך האנושות הקוסמופוליטית, אבל כשנצמיד אותו לקיר ונשאל בדיוק בשביל מה העם הזה צריך להתקיים - לא תהיה לו תשובה אמיתית, ולכל היותר הוא ימלמל משהו על ההיסטוריה האדירה של עמנו. ממילא מובן, שהוא אינו מעוניין להשתית את חיי האומה על התורה. אבל זה שנציגינו בכנסת גם הם מדברים כך, ומסכימים לדבריו, בשעה שהיה ביכולתם לכל הפחות להעלות לתודעה שישנה חלופה יהודית אמיתית ללאומיות החילונית הריקה מתוכן - על זה יבכו כל הדוידים!

לאן הגענו? כשמרצ ישבה בממשלה הקודמת, הם דאגו בכל יום ובכל לילה להעלות את האג'נדות ההזויות ביותר שלהן, לקדם את ערכי סדום שלהם בכל מקום בו רק יכלו ולהטביע חותם על כל רשות שלטונית אליה הגיעה ידם. ומדובר במפלגה זניחה בממשלה שגנבה את השלטון בשם מיעוט מהעם מידי של הרוב. ואילו אנחנו - הציבור האמוני - מהווים כיום נדבך מרכזי בממשלה המייצגת רוב מובהק בציבור היהודי, אך נציגינו חוששים מכל צעד, שמא נואשם ב'הדתה', רחמנא ליצלן.

אי אפשר גם שלא להזכיר את ההתקפלות המבישה שראינו עד כה ביחס לרפורמה המשפטית בשל איומי סרבנות של טייסים שמאלנים.

כי ששת ימים עשה ה'

הרב חיים אינהורן

כמאה רבוא, בדרומה של ארץ ישראל ועמדו כל צבאות עבר הירדן על אדמת ארץ ישראל במזרחה ובדרומה ובירושלים, וצבאות סוריא בצפונה גם עירק היא בבל נלותה עמהם, ויעמדו צבאותיה בין צבאות עבר הירדן, וביד כולם כלי משחית כחול הים לרוב מאשר נתנו להם שונאי ישראל בארץ צפון הרחוקה, היא רוסיא, חנם אין כסף. ויצעקו כולם קול אחד באזני כל העולם: כלה אנו עושים בישראל! כליון חרוץ אשר לא יוכלו מלט נפשם. משלש רוחות אנו באים על ישראל מדרום וממזרח ומצפון והים סוגר עליהם ממערב. אמר אויב: נרדפם לישראל, נשיגם, לים נדחפם ושם נטביעם! - ונהפך היה, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. ביום כ"ז החלה מלחמת המגן של צבא ישראל וביום ב' בסיון שלאחריו שקטה המלחמה ויד ישראל עושה חיל בכל ששת הימים האלה עד אם כילו לעשות ככל אשר ברצונם לעשות, להגן ולהציל ולהדוף אויב הרחק הרחק לתוך עומק גבולות הארצות שהם יושבים בהנה. חביב הוא יום כ"ח באייר ביותר, אף על פי שעדיין המלחמה לא פסקה עוד - שבאותו יום חזרה ירושלים להיות עיר אחת שלמה ונתונה ביד ישראל, ומפני חיבתה של ירושלים היה דומה אותו יום על כל ישראל, כאילו בו ניתנה להם כל ארץ ישראל..... מאת ה' היתה זאת לחזק גדודי עבר הירדן למלחמת תבוסה, למען תת בידינו את כל ערי הארץ אשר בגבולות דרום ומזרח ארץ ישראל ואת ירושלים. וביום השלישי למלחמה הוא כ"ח באייר נשמע הכרוז: כל ירושלים בידינו וקול תרועת שופר נשמע משריד בית מקדשנו ותפארתנו, לאמור: אנחנו כאן עם הכותל המערבי שלא זה משם שכינה מעולם. אף אנו לא נזוז מכאן לעולם - ואז היתה הרוחה לכל ישראל ועלתה הצהלה והשמחה עד לשמים. ואחר טיהרו צבאות ישראל כל שאר חלקי ארץ ישראל מגדודי אויב, ואז פנו צפונה לגדודי ארם היא סוריא, ויכו בהם הלון והכה עד בואם בשערי דמשק ביום השישי למלחמה, ויעמודו. שעדיין לא הגיעה שעת זכירת 'ברית אברהם' - 'מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת'. ובשון המלחמה ביום ב' בסיון יום שבת קדש היה. אז היתה כל הארץ מטוהרת מזורעי מות, עד תעלת סואץ של מצרים בדרום עד להרי חרמון בצפון וכל גבול ירדן במזרח" - עכ"ל בעל ספר התודעה.

ואם תשאלני, אם כן מה ראה אותו קנאי למחות? והלא הלכה בידוע, וכן מנהג ישראל מעולם לעשות זכר והודאה על נס? אל אחי, תשובת דבר זה מכבשונו של עולם הוא, הסכת והבן הדבר היטב, שיטה יש כאן, מהלך יש כאן, דרך שסללו מקצת מן הצדיקים מן הדור אשר לפנינו - היות וכבר נגלה לנו על ידי

קנאי אחד, עיניו בורקות, נשמע קולו בחללו של בית המדרש הגדול - 'ציוינים' 'ציוינים'. חסידים ואנשי מעשה הקיפוהו בנועם והרגיעוהו כדת, אף הוא לא נחה דעתו ותכף אחר התפילה עלה לקבול לפני הרב'ה זצוק"ל. זהו תוקפו של מעשה. ומה ואימתי היה המעשה הזה? ביום כ"ח באייר היה, וכך היה:

ביום כ"ח באייר, השכים עלה והתפלל לו אותו קנאי בבית המדרש הגדול השוכן במרכזה של 'מאה שערים' הירושלמית. שמועה גונבה לאוזניו אודות אי אמירת תחנון ביום הזה, וכמי שעול התורה כולה על כתפיו ותפקידו לגדור פרצות הדור, עלה ונסתפג ובא לתקן את הדרוש תיקון. כיון שסיים שליח ציבור לברך את ישראל בשלום, התחיל תכף ומיד לקדש ולגדל את שמו יתברך, לא נפל על פניו ולא התחנן, שכך נוהגים ישראל לדלג התחנון בימים בהם רבה הקדושה על החולין, כיון שראה אותו קנאי כך, גברה בו חמתו עד להשחית. ואם תאמר מפני מה נכשל יהודי של צורה במידת הכעס המגונה? יש לך לידע אחי, שאין היום הזה כשאר ימים הנוהגים בקהל קודש חסידים, שבשאר ימים, יש מן הצדיקים שלא הקפידו בתחנונים מסיבות העלינות, וכבר גברה בזה המחלוקת עם גדולי ליטא התאבים להתחנן לפני המקום ב"ה. אך בזה היום, מפני סיבה שהיא, אדרבה - נופלים ונופלים על פניהם בכל עוז, ובבית המדרש של סאטמר נופלים אף אם חל ביום שישי עצמו ממש! ושמא אף בשבת היו נופלים, אלא שאין יום זה חל בשבת לפי חשבוננו, עד עמוד סנהדרין בלשכת הגזית לקבל עדות החודש מכל אדם, וכשתבוא סנהדרין כבר ישאלום הדת.

ומהי אותה סיבה שהיא? סיבה גדולה היא, לפי שאותו היום אירע בו מה שאירע בשנת התשכ"ז ליצירה, ואם אינך יודע את אשר אירע בזה היום, שמא שכחת או שמא לא למדת, הרי לך לשונו של מורנו רבי אליהו כיטוב בעמח"ס התודעה ושא"ס בקונטרס שלו הנקרא 'כבשי דרחמנא', ובכל מקום בו נדלג מלשונו מפני קוצר המקום יסומן בנקודות, כזה....

וז"ל שם - "כ"ח באייר, יום בו הובסו כל צבאות ערב שבאו להשמיד להרוג ולאבד את כל זרע ישראל בארץ ישראל. הוסרו מצורי האויבים בגבולות הארץ מסביב, חזרה גזלה לבעליה - זו ירושלים עיר הקודש שמתחילה גזלוה ברובה מישראל ובאותו יום שוב היתה ירושלים עיר אחת שלמה שכולה ביד ישראל, ונפתחו לרוחה כל המקומות הקדושים לישראל. בשנת חמשת אלפים שבע מאות עשרים ושבע ליצירה היה הדבר הגדול הזה.... שני ימים קודם לכן ביום כ"ז באייר, עמדו כל צבאות מצרים,

חכמי הדורות, וכן ראינו בעינינו, כי הנהגת הדור נתנה ביד ערב רב ריקים ופוחזים, חששו אותם הצדיקים, כי עלולים ישראל לילך חלילה בדרכם, הלכך סברו כי כח יש ביד חכמים לעקור, והרחיקו מכמה גופי תורה, אף כאן פחדו פן יאמרו כוחם ועוצם ידם, ובקשו לשקע הדבר, ויש להאריך בזה, ואני לפרש פשוטו של מעשה באתי, ואין כאן המקום.

וכך היה פשוטו של מעשה, עמד אותו קנאי לפני אדמו"ר זי"ע לזעוק ולהריע, למחות ולהתריע, אשרי מי שראה את כ"ק מרן האדמו"ר, שהיה רב-אמן בחינוך הדור הצעיר, יושב על כסאו כמלך בגדוד, ומשפיע חינוך וטללי נועם ממעמקי כבשונה של תורה, כיוון ששאל וקצף הלה מדוע לא אמרו תפילת תחנון השיבו הרב'ה זצ"ל במאור פנים: 'והלא יום פטירתו של שמואל הנביא היום, וכיצד נאמר תחנון? לפי שקבלה היא ביד האומה, כי יום כ"ח באייר הוא היום בו נתבקש לגנזי מרומים נביאנו שמואל בן אלקנה.

בא וראה חכמתו של מרן זצ"ל, הלא יכל לענות קנאי כשאלתו, ולברר לפניו כי צדיקים ילכו במ ומהודאה כהלכתה להשי"ת לא יבוא דבר מכשול, ואדרבה - כאשר נותנים התהילה למלך הכבוד, עשה עושה ויעשה לכל המעשים למען בניו אהוביו, מרחיקים החשש מפני הערצת כוחם ועוצם ידם, וכך היא הדרך הנכונה לחזק דברים הטובים ולרחק הרעים, ולא להכניס הכל בבריכה ובכריכה אחת. אך הרב'ה זצ"ל מנחך שבמחנכים, לא להתנצח רצה ואף לא לנצח, רצונו הוא שהדברים יתקבלו על לב שומעם, ויתעלה הוא ויתעלה העולם.

שמע הקנאי את תשובת הרב'ה, זעם וקצף, וכי שקרים יש כאן, 'והלא לפני תשכ"ז מעולם לא דחו כאן אמירת התחנון מפני פטירתו של שמואל הרמתי?

במתיקות, וחיוך קל בזוויות פיו הקדוש השיב -

'לפני תשכ"ז אתה שואל? לפני תשכ"ז, הלא הקבר, מקום קבורתו של שמואל - הרי לא היה בידינו?'

הנה כבר כתבנו, וכתבו אחרים מפלאות תמים דעים, אשר גלגל זכות ליום זכאי ליום כ"ח באייר ולששת ימי הישועה, אלא שאין בית המדרש בלא חידוש, כאשר תחזינה עיניך מישרים:

נקודת החידוש היא, שמי שעורר את זכותם של ישראל לנסים גדולים כל כך, הם דווקא אותם צדיקים שטענו בכל עוז, כי לא יתכן וה'יעשה ניסים לרשעים כאלו, ושהדור צלול מן המצוות ואין זכות להם לישראל. דווקא אותם צדיקים, שמחמת טענות אלו הובילו שלא יזכרו ניסים אלו, ולא מיחו כאשר כמעט והשכיחו את זכרם של רוב גדולי ישראל אשר סברו כי מדובר בחיוב גמור להודאה - דווקא הם היו הכוח הרוחני לישועת ישראל.

היתכן? כן כן, הבה ונראה האם קרה כדבר הזה? וכבר היה לעולמים, שהשי"ת עשה נס עם רשעים, והנס הוא בדיוק אותו דבר - שמסר בידיהם את כל מרחבי ארץ קדשנו, ועל ידי עבדיך

הנביאים כתוב לאמר: (מלכים ב יד) - "מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל... ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל, הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-להי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש".

והגורם לנס הזה הוא המצב של עם ישראל - "כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל". ובארו חז"ל, שמקור הנהגה זו, שה' עוזר לישראל אפילו ביד רשעים ובלי שום זכות, נמצא בשירת האזינו. ועוד בארו חז"ל והמפרשים, כי נבואה זו תתקיים אף באחרית הימים, וכמו שכתוב שם: "כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב". ועיין בגמרא סנהדרין צז, שהוא אף זכות שבן דוד בא בגללו, וכבר הרחיבו רבותינו ביסוד זה, שגאולת בעתה באה אף אם אין זכות לישראל, אלא בעבור הברית והשבועה לבד², ואכמ"ל.

ועכשיו, הבה נחקור מה קרה בימי ירבעם בן יואש, שדווקא אז הוגדרו ישראל "עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל". וראה זה פלא, אשר מצאנו בגמרא בבבלי שלנו מסכת פסחים פז, מה חשבו גדולי ישראל שבדורו של ירבעם בן יואש, האם ראויים ישראל שה' יעשה להם נס, וכך כתוב שם - "גדול שבכולן הושע... שנאמר בימי ירבעם בן יואש מלך ישראל... אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע - בניך חטאו, והיה לו לומר 'בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, גלגל רחמיך עליהן', לא דיו שלא אמר כך, אלא אמר לפניו - רבש"ע, כל העולם שלך הוא, העבירים באומה אחרת. אמר הקב"ה - מה אעשה לזקן זה, אומר לו - לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים ואחר כך אמר לו שלחה מעל פניך, אם הוא יכול לשלוח, אף אני אשלח את ישראל, שנאמר 'יאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים וילך ויקח...'. אמר לו הקב"ה להושע - לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה, אף אתה בדול עצמך ממנה, אמר לו, רבש"ע - יש לי בנים ממנה, ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה, א"ל הקב"ה - ומה אתה, שאשתך זונה ובניך זנונים... ישראל, שהן בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב... ואתה אמרת העבירים באומה אחרת! כיון שידע שחטא... התחיל לברכן... 'במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו... וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרת ללא עמי עמי אתה"

גדול הדור קובע, שאין לרחם על ישראל! אוי לו לדור, אין לך "עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עזר לישראל" יותר מכך! עם ישראל בסכנה עצומה, מי יגיד לפניו יתברך "בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, גלגל

2 במאמרים בשנים קודמות תחת שם העט א.ש. גולדברג, וראה בספרו של מרן הגר"א נבצל שליט"א על פ"ש דברים נפלאים, וכע"ז דבר מורנו כ"ק האדמו"ר מבוסטון בו עידת קדו"צ תשפ"ב, ועיין באורך בספר 'התקופה הגדולה' למורנו הגר"מ כשר זי"ע. וכבר הרחיבו גדו"י בגדול הניסים שהיו אז, ובראשם מרן ורבנן הגר"י לווינשטיין, הגר"ח שמואלביץ, הגרי"ש כהנמן, האמרי חיים מוויז'ניץ, הפני מנחם מגור ומרן הגר"ע יוסף, ועמם רבים מגדו"י, ועוד חזון למועד בע"ה.

3 וכמו שכתב הרמח"ל בדע"ת ל"ו, שבעת קץ - אף ללא שום זכות יגאלנו "מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו, והברית אשר כרת, והרמב"ן במאמר הגאולה (שע"ב) כתב ש"אין איש מאנשי תורתנו שיחלוק עליו (על זה)".

רחמיק עליהן". יש כאן חשש של "למחות את שם ישראל" מיד, כי בדרך כלל צדיקי הדור הרי הם המגינים על הדור ומהפכים בזכותם של ישראל, אבל כאשר גדולי הדור לא מגינים, הרי זה ממש 'אפס עצור ועוזב ואין עוזר לישראל', וממילא, כיון שנתקיים 'אין עוזר ואין תומך', תיכף נתעוררה במלוא עוזה האהבה הישנה, הברית והחסד והשבועה - "ולא דיבר ה' למחות את שם ישראל", "וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם". התוצאה של זה היא "הוא השיב את גבול ישראל מלבווא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-להי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר". וכבר העיד רש"י, והוא מגמרא ביבמות, שמעולם לא ניבא יונה ליואש זה, אלא לפי שיונה תבע כבוד הבן - אלו ישראל, ונתנבא לניונה שיהפך להם לטובה, מונח בזה, שבוודאי אף לישראל יהפך לטובה אפילו אם הם רשעים!

ראינו, אם כן, כי צדיקים הטוענים כי אין לישראל שום זכות לנצח - דווקא קטרוג גדול זה מעורר את אהבת ה' לקיים את הברית לקבלת ארץ ישראל בלי שום תנאים. וכבר הבטיחה תורה, שאין כיבוש ארץ ישראל לא בכוחם ועוצם ידם של ישראל, ואף לא בצדקתם וביושר לבבם, כי אם בזכרו את אברהם, יצחק ויעקב, 'שנאמר: (דברים ט) "כי ה' א-להיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש... השמר לך פן תשכח את ה' א-להיך ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל **למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבתך כיום הזה**... אל תאמר בלבבך בהדף ה' א-להיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניך. לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' א-להיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב. וידעת כי לא בצדקתך ה' א-להיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה."

כעת אפשר לעלות לקומה נוספת לאוהבי חן - כידוע, אחת הסוגיות החביבות על אוהבי ציון בזמן הזה היא סוגיית משיח בן יוסף, וכבר פתחו לה פתחים מרי שמעתתא הרמח"ל והגר"א זיע"א. ויסוד הדברים הוא, אותו כח רוחני, מיסודו של יוסף הצדיק, המכשיר את הדרך לבן דוד, בונה ירושלים, כובש ציון, ומעמיד גופם של ישראל, והכח הרוחני הזה משתמש בכל הכלים על מנת להביא את דבר ה' אשר כרת בריתו עם עמו. והנה לגבי בן דוד מצאנו גמרא, המלמדת אותנו להודות לה' גם על נס חלקי, וכי בזכות זה זוכים לביאת המשיח, "וז"ל הגמרא בסנהדרין צד:

"לסרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו' א"ר תנחום דרש בר קפרא בציפורי מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח וזה סתום - ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע... חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח? לכך נסתתם". הנה מלבד החיזוק לענייננו לומר שיר לקב"ה על חיזוק חומות ירושלים אשר עשה לנו בתשכ"ז, יש כאן שאלה - אם חזקיהו הולך להיות משיח בן דוד, איפה משיח בן יוסף? אך אם כנים הדברים, יתכן ויש כאן רעיון עצום - אורו של משיח בן יוסף אכן כבר התגלה מספר שנים קודם, כאשר נתן ה' ביד ירבעם מלך ישראל בן בנו של יוסף הצדיק את כל גבול ישראל מלבווא חמת עד ים הערבה והוא רחום יכפר.

האם נסי ששת הימים היו בזכות משיח בן יוסף? איני יודע, אבל מה שברור הוא, שאחרי אלפי שנים (!) שבנו בחמלת ה' לנחלתו של יוסף הצדיק, "מבורכת ה' ארצו, שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף, ממגד שמים מטל ומתהום רבצת תחת בכור שוורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ". וקדושים הם ישראל, אם אינם נביאים - בני נביאים הם, לפי שהם קוראין אותה 'מלחמת ששת הימים' לרמז זכותו של יוסף אחוז ביסוד. ומבואר בספרים, שיוסף הוא כנגד יום השישי, ואף נס המלחמה ותחילתה ביום כ"ו באייר למניין שאנו מונים מ"א למ"טמונים, הוא המכוון לספירת יסוד שביסוד, ספירתו של יוסף הצדיק. ומתוך תפילת 'אנא בכח' עולה ומאירה ביום הזה התיבה הקדושה 'קדושתך', ובמזמור המנורה של 'למנצח בנגינות', כל תיבה מכוונת כנגד יום אחד בספירה, ובימים בהם הקדושה גדולה יש שם ה' - בא' לעומר, יום הקרבת העומר, 'א-להים', וביום מקרא קודש של ר"ח אייר שוב יש, בפעם הבאה שמופיע זה ביום י"ח אייר - שלושים ושלושה לעומר, **והנה עוד שלוש פעמים מופיע שם ה' במזמור, שנאמר 'יברכנו א-להים א-להינו יברכנו א-להים' דהיינו בימים הראשון השני והרביעי של המלחמה, כ"ו כ"ז וכ"ט באייר - גדולה ברכתו של יום השלישי כ"ח באייר, אשר נתנה ברכתו בין שתי אותיות, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.**

אם גם אתה מהחפצים להודות ולשבח להשי"ת על נסיו, ועל בריתו את אבותינו אשר קיים לתת לנו ארץ זבת חלב, בא ושמה עמנו על טהרת הקודש בתוך קהל ועידה של אוהבי ציון, בליל שישי אור לכ"ח אייר בבניני האומה ירושלים תובב"א, ונכריז לכל באי עולם - ברוך אתה ה' זוכר הברית.

4 וראה במאמרנו 'היטיבה ברצונך את ציון' (קדושת ציון גליון נ"ז, אייר-סיון תשפ"א), שם הובאו דברי חז"ל, כי אותה סתומה עברה לנחמיה ב - 'ואצאה בשער הגיא לילה... ואל שער האשפת ואהי שבר בחומת ירושלים אשר המ פרוצים' - "כי חומות ירושלים הם פרוצים בזמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואז תפתח המשרה של מלך המשיח". ובארנו, שהתיקון הוא להודות לה' על חומות ירושלים, ובכך תפתח הסתימה. והבאנו שם, ש'אשר המ פרוצים' גימטריא 'כז באיר התשכ"ז'. והנה יצא ספר חדש בשם 'קץ הפלאות', ובו מבאר ע"פ רבותינו, שהמנין של 2300 שבספר דניאל הוא, ש - 2300 שנים אחרי ההתרחשויות בגאולת בית שני, חוזר העניין בגאולה שלישית. ויש שם פלא, שאותו המעשה של נחמיה בחומת ירושלים היה בשנת ג' תכ"ז, בדיוק 2300 שנים לפני תשכ"ז, ומשמיה דהגר"א מתאמרא, שפסוקי התורה מבראשית מכוונים כל שנה כנגד פסוק אחד בתורה"ק, והנה הפסוק של שנת התשכ"ז יוצא: ה' א-להיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך... ונתנם ה' לפניכם ועשיתם להם ככל המצוה אשר צויתי אתכם חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי ה' א-להיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך". ובאמת, גם על השנה שלנו - תשפ"ג - יש דבר נאה, לפי שהיא עולה על הפסוק "כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים", ללמדך שבשנה זו, התפקיד המוטל עלינו הוא להלחם בשופטים הרעים, כמ"ש חז"ל - "שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר את שם האלילים להשיבם, שנאמר 'כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים'" (רש"י ריש משפטים). תשפ"ג בגימטריה - 'השיבה שופטינו'.

ארץ ישראל - ומדינת ישראל

הרב בצלאל גנז

גם מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל כותב על התקופה (במכתבו לרב פישל סופר זצ"ל - מובא בהאיש על החומה ח"ב עמ' 145):

"ועל דבר השאלה, אומר אני בוודאי הגיע השעה שיתעוררו בעלי היכולת ליתן לב להישוב בקדש. אם כי מאז לבם של ישראל עם הקודש הומה לחיבת הקודש, לא היה כי אם לתמוך באותם המעטים השרידים שנתנו לבם לעלות בקדש. אבל לשום לב להרבות הישוב בקדש, בזה כנראה לא התעוררו וכו'."

הגם כי 'אגודת ישראל' עשו למעשה בזה, והתעוררות גדולי גאוני פולין נ"י עשה רושם גדול וכו', וכמו כן יעשו כל המתנדבים בעם בזה. לבור מתוכם אנשי מדע היודעים פרק בדרך ארץ, ולהתבונן בענין הקדוש הזה וכו'."

וכנראה התקיים בנו "אם תעירו ואם תעוררו וכו' עד שתחפץ". והנראה שהחפץ הזה, התעוררות עליון."

האמת ההיסטורית היא, שהיהדות החרדית התלבטה אז (בתחילת ההתעוררות) כיצד להתייחס לתופעה.

מצד אחד, היה מונח אצל כל יהודי חרדי, שסיוס הגלות תלוי בתיקון שהביא לתחילתה, ומכיון שהחלה מהסיבה של 'מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתינו', ממילא מוכרח, שסיוס הגלות (ובכלל זה השיבה לארץ ישראל) קשורה להטבה במצב הרוחני, שיבטל בפועל את הסיבה שגרמה לגלות. כאשר ההתעוררות אינה נובעת ממניעים של עול תורה ומצוות (עכ"פ בחלק המוביל והמנהל), כיצד יתכן שיצמח מכך דבר טוב, כאשר כל כוונתם היא לבנית עם ומדינה (ובתוכם רבותינו הגאונים רבי חיים סלוביצי'ק מבריסק, רבי אלחנן וסרמן והאדמו"ר מסאטמר, זכר כל הצדיקים לברכה, ועוד).

מצד שני, כאשר פתאום נוצרה מציאות מעשית ופוליטית, שאומות העולם מוכנים להחזיר את ארץ-ישראל לידי בעליה היהודים, ויהודים רבים מתעניינים בכך, נשאלת השאלה כיצד אפשר להתעלם מהתפתחות זו.

וכן כתב מרן הנצי"ב מוואלוז'ין זצ"ל (קובץ 'שיבת ציון' חלק שני עמ' 5):

"וכמו שהיה בימי עזרא הסופר שקבץ איזה אלפים בבבל מכל סוגי בני אדם, גדולי תורה יראי ה' וגם מאותם האנשים נושאי נשים נכריות אשר היו מורגלים בחילול שבת ולא ידעו את התורה כלל. כל אלו נתקבצו והכינו ישוב הארץ בערים, עד שאח"כ נתמלאה הארץ מבניה. וכן עלינו להתעורר לקול רצון ה' הנשמע מקצה העולם ועד קצהו. בכל מקום אשר אחינו מפוזרים שם נדחים ונענים, לעשות מה שבידינו מעט או הרבה ובכל סוגי בני ישראל. ועל המקובצים לעלות להושיב את א"י ולבנותה ולנטוע בה כל עץ מאכל. ועל כולם יתקיימו דברי עזרא הסופר (עזרא ח כב): 'יד א-להינו על כל מבקשיו לטובה'. והייתה ידו יתברך שמו עמנו להגדיל פעולת ישראל בכל מקום שנקבצים לזו התכלית ולהרחיב חוג מבטינו מן המצר על ישוב ארץ אבותינו וישמח לבבנו."

עוד כתב הנצי"ב (שם עמ' 17): **"ואין לנו לחשוב מחשבות, כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים, כאשר מצויר בדעות בני אדם וכו'. כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ישעיה הנביא - 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי'."**

כן הייתה גם דעתו של האדמו"ר האמרי אמת מגור על התקופה (כפי שהובאה במכתב בנו האדמו"ר הבית ישראל מחורף תש"ח בפרוץ המלחמה בארץ ישראל אחר

בתקופה זו, בה מציינים 75 שנה להקמת המדינה היהודית, אולי מן הראוי לתת לב ליחסינו למציאות זו, עליה נתנה היהדות החרדית את דעתה באופן שכמעט ולא היה לו תקדים היסטורי, בין בהתייחסות של גדולי ישראל, בין בהתייחסות של מאמרי השקפה בעיתונות החרדית, ובין בשיחות של מחנכים ובדברים שבין איש לרעהו. נחזור על הראשונות.

לפני כמאה וחמישים שנה, החלה התעוררות בלב יהודי הגולה להעלות את ענינה של ארץ ישראל על סדר היום. (למען האמת ההיסטורית, ההתעניינות המעשית בארץ ישראל באופן רחב יותר משל יחידים - שזה תמיד היה - התחילה עוד קודם, בשנות תקמ"ח בעליית הרמ"מ מוויטבסק והחסידים, ואח"כ בתק"ע בעלית תלמידי הגר"א, אלא שדבר זה עדיין לא גרם להתעוררות מעשית בצורה נרחבת בעם ישראל).

הסיבות הטבעיות שגרמו לכך (כגון ההתעוררות הלאומית הכללית בעולם או רדיפות היהודים על-ידי הגויים) אינן בעלות נפקא מינה כל-כך לנושא מאמרנו. המציאות היא שמאז והלאה החלה אותה התעוררות, שתחילתה בתנועה שנקראה 'חובבי ציון', ואח"כ התפתחה לתנועה הציונית.

ובמקביל, אמנם בפרופיל הרבה יותר מצומצם, הייתה גם הצטרפות של היהדות החרדית, אמנם לא במסגרת התנועה הציונית, אלא במסגרת 'אגודת ישראל', כמו שכותב האדמו"ר האמרי אמת מגור (אסוף מכתבים עמ' עה):

"בטח כבר ידעתם, כי בווען על האסיפה של מועצה"ת החליטו שהאגודה תעסוק בעבודה ממשית בכל המקצועות בישוב א"י מבלי הבט על התנאים הפוליטיים המתחלפים ובאים. וכן הוא באמת דעתי, אשר מצוות ישוב א"י שצטוינו בתורתנו הקדושה איננה דבר התלוי בזמן, רק ביכולת והאפשרות. ולכן גם עתה צריכים להשתמש בהאפשרות של עכשיו, ולעבוד בכל עוז. כי בריבוי החרדים תתגדל השפעתם שמה. זה יגרום קדושת הארץ."

כן ידועה תכניתו של הגרע"י שלזינגר זצ"ל לכוונן מדינה יהודית ע"פ התורה, והוא כתב תכנית שלמה ומסודרת להוצאת העניין לפועל (תכנית שעליה התבטא האדמו"ר זצ"ל מקלויזנבורג (מובא בלפיד האש' ח"ב עמ' תסז), שלו הייתה היהדות החרדית מאמצת אותה, הרווח היה בכפליים. גם כל פניה של א"י היו אחרות לגמרי, וכדבר האדמו"ר מגור - 'שברבי החרדים תתגדל השפעתם' וגם היו ניצולים מליונים מהשואה.

ידועים גם דבריו של מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בבטאון 'אגו"י העולמית', 'הדרך', (הובאו בספר 'דרך עץ החיים' עמ' 337) -

"הפעולה הממשית בארצנו הקדושה, אשר כולנו מחויבים בה, מלבד שכל עבודה מעשית תהיה תשועה וגאולה לארצנו הקדושה, אשר כל משהו פעולה בה היא מצווה רבה וגדולה. א"כ נשאלה נא את עצמנו שאלה פשוטה: מדוע לא עשינו אנחנו האורתודוקסים (החרדים) לבד? הנה אין אנחנו מסכימים לאגודה 'המזרחית' אשר הינה רק כמפלגה בתוך כלל האגודה הציונית, ונותן חומר ובנין לכל שרירות לבם של הציונים החפשיים.

עכ"פ הקושיא במקומה עומדת: למה לא עשו הרבנים בעצמם?"

מחכים לכולם ביום חמישי כ"ז באייר בערב, בבניי האומה בירושלים, החל מ-18:30. פרטים בגם הנליין

קוראים נותבים

אתם מחמנים לשלוח למערכת הארות והערות, שאלות רעיונות ומאמרים, לדוא"ל DOAR@KEDUSHASTZION.ORG
אפשר גם להשאיר הודעות קצרות בטל' 079-538-3396.

לכבוד המערכת,

קראתי בעיון את הראיון של ר"ש מלוביצקי (גליון 70). הוא אומר, שלא שמע שהרבי מסלונים זצ"ל התייחס למדינה כמדינת ישראל. אמנם אני אכן שמעתי התייחסות. הרב א.ל. שיחי', מתלמידי אדמו"ר זי"ע, אמר לי פעם, שהרבי זי"ע שאל אותו: "המדינה זה דבר טוב או לא?". ר"א שתק, הוא רצה לשמוע את דברי ענק הרוח. אמר לו הרבי זי"ע: "אורות וצללים משמשים בערבוביה." האורות כאן הם עצומים באופן לא ייאמן. הצללים גם הם לא פשוטים.

ס.ה.

תשובת המערכת:

תודה רבה!

מידע חשוב מאד!

רק נציין, כי למרות שהעולם מחפשים בקדושת ציון את הנושא של ההתייחסות למדינה - ובזדים בשבע עיניים כל בדל של רמוז בנידון - למעשה זו כלל לא ה'נקודה' של האגודה.

אין מטרתנו לעסוק בחקירות של שנים עברו אודות מה הגדר המדויק של המדינה - סיפא דגלותא או אתחלתא דגאולה, או משהו אחר בכלל.

העיניים שלנו נשואות לעתיד, להבין שאנו בתוך השתלשלות א-להית מכוונת - ולא ב'פקק תנועה', וממילא נגזרת מכך חובתנו לתרום את כל מאודנו להגשמת החזון הא-להי, חזון עבדיו הנביאים של **'אֲשִׁיבָה שִׁפְטֵיךָ כְּבְרָאשְׁנָה וְעֲצִיבָה כְּבַתְחֻלָּה, אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לָךְ עֵיר הַצְּדָק קְרִיָּה נְאֻמְנָה'** (ישעיה א כו), עד שיגיע היום בו **'מָלְאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה'!** (שם יא ט).

לכבוד קדושת ציון,

בראיון עמי בגליון האחרון הזכרתם שסבי, מרן הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל, חשש שאין סגנון החינוך בארץ מתאים לעולים מאמריקה לארץ ישראל, אבל בסוף ימיו - בשנות תש"מ-תשמ"ב - כאשר פגש כמה אברכים מאותן המשפחות שעלו ארצה אחרי מלחמת ששה-הימים, הוא חזר בו.

והנה מצאתי שרשום אצלי, שהגאון רבי ישעיה פורטנוי הספיד את א"א זצ"ל אור לח' תמוז תשע"ט, וסיפר שכאשר שהה במונסי בזמן החלמתו לפני 40 שנה והיתה לו קביעות עם ר' יעקב, אמר לו ר' יעקב, שהסיבה שר' לייב מאלין בחר באבא ללמד בבית התלמוד, היא שר' לייב סבר, שהוא יצליח להכניס את אהבת התורה

האירופאית לבחורים האמריקאיים ולחנכם כראוי. עוד אמר, שהתנגד לנסיעתנו לארץ-ישראל משתי סיבות: (א) כל החולים מארץ ישראל מגיעים לטיפולים בארה"ב, כך שארץ-ישראל היא כמו עיר שאין בה רופאים. (ב) עולם התורה הישראלי מאוד שונה מאמריקה ולא נצליח להתאקלם. אבל הוא חזר בו אחרי שנתיים וחצי, עכ"ל.

משתמע מדבריו, שכבר בשנת תשל"א חזר בו. ונראה לי, כי בתמוז תשל"א כל המשפחה שלי נסעה לארה"ב בשביל החתונה של אחות אמי הקטנה עם הבן הגדול של ראש ישיבת טלז קליבלנד הגאון רבי חיים שטיין זצ"ל. זה היה אחרי שכבר סיימתי ללמוד שנתיים בישיבת הישוב החדש וכנראה שעשיתי עליו רושם חיובי, וכן עשו שאר בני המשפחה - אז נחה דעתו.

בברכה,
יוסף קמנצקי

לכבוד מערכת קדושת ציון,

אודה לכם מאוד אם תוכלו לפרסם מעל גבי גליונכם המכובד את מאמרי הרצו"ב.

תודה, צ.פ. הלוי

עיר התורה

אמר החבר: בכל דבר ישנו המצוי וישנו הרצוי, ודאי וודאי שהרצוי והנחשק הוא שתקום מלכות של תורה, שתכוף את כל העם ליכלך בדרך התורה ולחזק בדקה, ואסור שתהיה לנו ציפיה אחרת אלא 'לישועתך קוינו כל היום', אך עדיין חושב אני, כי אין הדרך הנכונה לעסוק רק ברצוי ולשכוח ממה שבידינו לעשות.

במה הדברים אמורים?

ברוך ה' כהיום הזה קיימים ברחבי ארץ ישראל כמה וכמה ישובים, שכל יושביהם בני תורה החרדים לדבר ה' (בני ברק, ביתר, מודיעין עילית, רכסים, קרית יערים, עמנואל ועוד), והתמיהה צפה ועולה, נוקבת ויורדת עד לתהום -

המייצגות ערים אלו את דרך התורה? השומרות הן את הוראותיה? ישאל כל תושב בערים אלו את עצמו:

כיצד מחלקים את ההקצאות בעירך?

מי מחליט מי צריך לקבל הנחה בארנונה, וכמה?

מי קובע מה גדר המחויבות של בתי ספר לקבל תלמידות?

כיצד החליטו להיכן ילך הכסף הגבוי (ה'תקציב')? האם לבתי כנסת? לאירועים? לגינון? לנזקקים? או אולי לאבטחה?

הלא לדאבוננו, כולנו יודעים כיצד כל עניי העיר מנהלים על ידי מלחמת מפלגות, לפי 'תן וקח', ובעיקר לפי הכללים המוכתבים מאת חוקי המדינה, היועצים המשפטיים ושאר מרעין בישיין.

האין בתורה שלמה שלנו הוראות כיצד להטיל מסי קהילה (כפי ממון

(דברים כ"ו)

א "וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבַת בָּהּ"

אמר והיה לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח
אלא בישיבת הארץ על דרך אומרם (תהלים קכ"ו)
אז ימלא שחוק פינו וגו'. (אור החיים על הפסוק).

16

לרגל שנה לפטירתו, רשמנו מקצת מדרכיו של מרן הגאון רבי
שמחה הכהן קוק, אב"ד רחובות ורב בית הכנסת החורבה בעיר
העתיקה, דורש ציון בכל נימי נפשו ושמח בישיבתה, מפי נכדו
חביבו הרב אליהו ליזרוביץ'

"וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'
אֱ-לֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם"

באו לשילה... והיא היתה מנוחה
(משנה זבחים יד ו)

22

מאמר על העיר והמשכן השוכן בה (חלק
ב) מפרי עטו של המדריך הרב מאיר
גולדמינץ, בעקבות טיול האגודה בקיץ
האחרון.

ב "וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל
פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא
מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנָּא"

20

הכנה לחג הביכורים - בזכירת הניסים

באו לירושלים... והיא היתה נחלה
(שם משנה ח)

26

ממירון לציון ברונה, בקול
רָנָה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג

28

סיקור הפעילות סביב
שער הכותנה בחג הפסח

ג "וּבָאתָ אֶל הַכְּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים
הֵהָם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה'
אֱ-לֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר

נָשַׁבַע ה'
לְאֲבֹתֵינוּ
לָתֵת לָנוּ"

29

מתחברים לארץ ישראל - רשמים
מטיול האגודה בבין הזמנים ניסן
תשפ"ג

שמחה בישיבת הארץ

שבבים ממסכת חייו המופלאה של מורנו הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצ"ל, רבה של רחובות ושל בית הכנסת 'החורבה' בעיר העתיקה בירושלים, מאת נכדו הרב אליהו ליזרוביץ' שליט"א

החילוניות החלולה, אלא מה שדיבר אליו היה התורה, הנושא של ארץ ישראל - זה מה שאני ראיתי. אנחנו כל כך מושפעים מפוליטיקות, ואילו הוא, שהיה בקשר עם חברי כנסת, שרים ואף ראשי ממשלה - לא היה מושפע כלל.

פעם, כשהלכתי איתו בעיר, ציין בפני - "פה יש בית יעקב, כאן בית מדרש.

הרב אליהו ליזרוביץ'

פוליטיקה, זה תורה". הוא היה אומר לי, שהכל קשור אחד לשני - שבת, כשרות, טהרת המשפחה, ארץ ישראל - הכל זה תורה, זה דבר אחד. אין רק זה או רק זה. ממילא, הוא היה אדם שאכפת לו מארץ ישראל, מהשבת, מהכשרות, מהכל.

אני נדהמתי איך, בניגוד לכל הרוחות שנשבו בשעתו, כאשר כל מי שדבר על ארץ ישראל מיד היו מתייגים אותו - אליו זה לא נגע. הוא היה איש ארץ ישראל ואיש השבת, ותמיד עשה את רצון ה'. הוא ראה את הכל כנושא אחד.

הוא היה מדבר בבית הרבה על ארץ ישראל. הוא היה מדבר על זה יותר מהפן התורני, לא מהפן הלאומי. הוא ראה את זה כתורה, זה מה שחשוב להדגיש אצלו. הוא לא ראה את זה כמשהו ששייך לעולם החרדי או לעולם הדתי-לאומי. הוא ראה את זה כמה שה' רוצה.

הרבה פעמים, בסעודות השבת בבית, היה מקריא כל מיני ווארטים של אדמו"רים על ארץ ישראל. הוא היה מזכיר הרבה דברים מהראי"ה קוק זצ"ל על ארץ ישראל. כמו-כן, היה מזכיר את רבי מנחם זמבה זצ"ל הרבה בענייני ארץ ישראל - כמה פעמים אמר לי עליו, שתמך מאד בעליה, ועוד דברים. ראית שזה אכפת לו.

הוא היה משויך לכל הציבורים. יכולת להגדיר אותו כשייך לכל המגזרים, כשייך לכלל ישראל. הנהגתו האישית ומשפחתו חרדית לכל דבר, ועם זאת הוא לא נמנע מלהגיע גם לאירועים של הציבור הדתי-לאומי. אבל גם כשעסק בנושאים 'לאומיים', ראיתי שמה שמדריך אותו זה לא הלאומיות

לקראת כ"ג באייר - יום השנה הראשון להסתלקותו לשמי מרום של סבי הגאון רבי שמחה הכהן קוק זצוק"ל, רבה הראשי של רחובות, מגדולי אוהבי ארץ ישראל בדור האחרון, ומראשי הלוחמים למען קדושת ארץ ישראל ושלמותה - אני שמח לשתף את קוראי הגליון בזכרונותי.

אנחנו היינו הנכדים היחידים שגרנו ברחובות, עיר מגוריו של סבא. בתור רב העיר, היה הולך לכל מקום שהיו מזמינים אותו לדרוש, בכל הציבורים - ליטאי, חסידי, מרוקאי, ספרדי, תימני, אתיופי, רוסי - אצל כולם היה הולך לדרוש. הקשר הנפשי העמוק עם סבא התחיל כשהייתי ילד בן שבע-שמונה, כשנתן לי את התפקיד לטלטל עבורו את הספרים שלהם נצרך בדרשותיו.

הוא לא השהה את עיניו בעירוב של העיר. כך כל שבת היה לי הכבוד הגדול ללכת איתו. הייתי מדבר איתו בצורה פתוחה על הכל.

רצון ה'
תמיד היה אומר לי - "ארץ ישראל זה לא

מחכים לכולם ביום חמישי כ"ג באייר בערב. בכניסי האומה בירושלים החל מ-18:30. פרטים בנג המליון

1 הערת המערכת - לטעימה מדברי הגאון רבי מנחם זמבה זצוק"ל הי"ד, ראו בגליון כג, מנחם אב התשע"ז, במדור "דעת תורה".

עם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

אם היהודי הזה יסגור, יהיה קידוש ה' כפול. יהיה קידוש ה', כי ה' כרת אתנו את הברית של השבת שהיא אות בנינו וביניכם, והקידוש ה' השני - שבארץ הקודש סגורה חנות בשבת". הוא ראה את הקדושה של ארץ ישראל בכל דבר.

פעם הלכתי איתו ל'משמרת שבת', ובדרך הוא התחיל לשיר אתי - "ישמחו במלכותך". הלכנו לבד, והוא הוסיף - "אתה יודע מה זה ה'ישמחו במלכותך' של השבת פה בארץ ישראל? אתה לא יודע מה זה בכלל!"

במוצאי שבת אחת, חזרנו ברגל מקרית משה ברחובות אחרי סעודה שלישית, וסבא חיפש מנין להתפלל בו - הוא אכל סעודה שלישית באיזה מקום, ולא הספיק להתפלל אתם מעריב. הוא אמר, שאולי ילך לבית הכנסת 'לומדי תורה' של הרב פישר, שם יספיק את זמן ר"ת. הוא הלך מהר מאוד, כי היה חשוב לו להספיק מעריב, ובדרך אמר לי - "זכינו לשמור שבת, אבל בארץ ישראל". הוא ראה את זה ממש כזכות. הייתי ילד בן 12, אני זוכר את זה כמו היום.

ההתייחסות שלו לכל התורה שהוא מקיים בארץ - זה היה אצלו משהו מאוד מיוחד. הוא ראה בזה ערך עליון, דווקא פה בארץ. היו אלו משפטים שהייתי שומע ממנו המון. "זכינו לשמור ככה, ועוד בארץ ישראל".

אני זוכר כשהייתי ילד קטן והתקרבה שנת השמיטה, הוא מאוד לחם שלא יהיה היתר מכירה ברחובות. ראיתי שהדבר הזה מאוד בנפשו, הוא הרבה לדבר על השמיטה. שאלתי אותו, "סבא, בסדר, הכל טוב, מה אתה כל כך נלחם? אתה יודע שיש גם כאלה שמתירים, הרב עובדיה יוסף, הרב אברהם שפירא" - הרב אברהם שפירא הרי היה אדם שארץ ישראל היתה מאוד חשובה לו. אמרתי לו "על מה המלחמה פה בנושא השמיטה?" הוא אמר לי - "אתה לא מבין

לפעמים היה אומר לי "בא, בא תלמד אתי". לא אשכח איך שפעם למדנו נושא מסוים בגמרא שקשור לארץ ישראל, ותוך כך אמר לי - "עכשיו תבין מה זה ארץ ישראל, תבין מה כתוב פה".

פעם אמר לי - "הרוצה להחכים ידרים. הדרום של ארץ ישראל", הדגיש, "זה לא סתם".

נסענו פעם לטבריה, חל אז היארציט של אנבא שלו, הרב רפאל, שהיה רבה של טבריה, אוהב תורה וארץ ישראל ברמות, תלמיד של הראי"ה קוק. הגענו לפני בית הקברות, שם קבורים חלק גדול מתלמידי הגאון והבעש"ט. ככה, לא יכל להיכנס לתוך בית הקברות. סבא שלח אותי שאתפלל שם בחלקה של תלמידי הגאון והבעש"ט, ואמר - "אנשים שמסרו נפש ועלו לארץ ישראל כשלא היה להם כלום, לא ידעו איפה יאכלו. ערבים, זה מה שהיה פה - במקום כזה ראוי להתפלל".

קיום התורה בארץ ישראל

כמו שהזכרתי, תמיד היה אומר - "ארץ ישראל זה תורה, זה לא פוליטיקה". שמעתי את זה ממנו פעמים רבות. היית רואה את השמחה שלו על כך שהוא מקיים הלכה דווקא בארץ ישראל.

היה מורגל בפיו בשם אחד האחרונים - אינני זוכר כעת מי, ואני לא זוכר בדיוק את הלשון - שארץ ישראל בלי תורה ותורה בלי ארץ ישראל, זה כמו להניח תפילין של יד בלי תפילין של ראש.

הוא היה יוצא כל שבת ל'משמרת שבת' ברחובות. היו הולכים לחנויות שפתחו בשבת ואומרים להם - "שבת היום". הוא ידע מתי צריך להיות רך ומתי להיות תקיף, ולא לחינם אהבו אותו ברחובות, כי היתה לו החכמה לדבר עם כל אחד לפי דרכו. היה בעל חנות אחד, שמעל חמש שנים ניסה סבא לדבר אתו ולא הצליח. אמרתי לו - "נסית חמש שנים ולא הולך". הוא ענה לי - "אתה לא מבין דבר אחד.

עם בנו הגר"ר חיים שליט"א אצל מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

חשוב לו, והוא נלחם על זה בצורה שאין לה אח ורע - באותו קנה מידה, אם עכשיו צריך, נלחמים גם על ארץ ישראל.

פעם שאלתי אותו למה הוא פועל כל כך הרבה למנוע את ההתנתקות, כשהוא יודע שזה לא יעזור. הוא אמר לי - "אני עושה את מה שה' עכשיו רוצה". הוא לא חיפש תוצאות, אלא רק לעשות את מה שה' רוצה ממנו. ה' רוצה שילחם על ארץ ישראל, זה מה שהוא עושה, ה' רוצה שילחם נגד מכירת חמץ בפסח ברחובות, וגם את זה הוא עושה.

הוא חי את רצון ה' - זה מה שהרגשתי לאורך כל שנות הקרבה שלי איתו.

חיבת הארץ

כשהיינו הולכים בעיר, אנשים מכל הציבורים היו נגשים אליי. כשמישהו בא אליי ואמר לו - "הרב, אני גר באלון מורה", היתה לו כזו שמחה. ראית על הפנים שלו. אם היו באים ואומרים לו "הרב, הקמנו כולל בבני ברק", גם כן ראינו את אותה שמחה. זה גר באלון מורה, מיישב את הארץ, וזה מרבה עוד תורה בארץ ישראל.

נסעתי אתו פעם לחברון, הוא היה מגיע לשם כל שנה בחודש אלול לבקר בישיבת שבי חברון. אחרי שהיה בישיבה, עלה לבקר את הבן-דוד שלו שנרצח, הנכד של הראי"ה קוק זצ"ל, הרב רענן הי"ד, שהיה לו קשר מאוד טוב אתו. עלינו בעליה לקבר ישי ורות, הייתי ילד בן 10-11, והוא אמר לי - "אנחנו עולים פה בעליה של חברון עיר האבות". היו דמעות של שמחה בעיניים שלו. חברון מאוד דברה אליי. פעם נסענו לירושלים לרב אלישיב זצ"ל, וכשהתקרבו להרים של טלזסטון, הוא אמר לי עם חיוך - "אתה רואה איזה הרים יפים? אתה לא מבין מה אני אומר לך... זה הרים של ארץ ישראל".

פעם נסענו בכביש החוף, בדרך לרבי דוד אבוחצירא. סבא רצה לשאול אותו משהו על רחובות. לעת ערב הגענו למקום, בו אפשר לרדת קצת לים. הוא רצה לרדת, ירדנו וארגנתי לו שם איזשהו כסא, הוא ישב כמה דקות, התבונן ואמר לי - "הים של ארץ ישראל! מה רבו מעשיך ה', בארץ ישראל!".

פעם הייתי איתו בבני ברק, והוא החליט לקפוץ לביקור אצל הרבי מקאליב. הרבי כיבד אותו בכבוד גדול מאד. ידוע, שהרבי מקאליב תמיד הזכיר את השואה, והוא אמר לסבא - "עברנו את השואה, ואיזו זכות יש לנו, שעכשיו אנחנו בארץ ישראל", וכך התרגש במשך דקות ארוכות.

דבר אחד, השמיטה בארץ ישראל זה קדוש".

פעם בערב שמיטה, סבא הגיע לדבר בעיריית רחובות. הוא רצה שישמרו שמיטה כהלכתה. היו שם ראש העיר וכל חברי העירייה, והוא הצליח ממש לשכנע אותם. זה היה מדהים. היה נראה שאין סיכוי, היה ברור שימצאו כל מיני היתרים. הוא אמר להם - "איזו זכות, שכאן ישמרו שמיטה כהלכתה בארץ ישראל". ראית, שהיה חשוב לו גם השמיטה וגם ארץ ישראל, ארץ הקודש.

פעם דברנו על ציצית, על תכלת - כן ללבוש, לא ללבוש. היתה תקופה שהיה לובש שתי ציציות, אחד לבן אחד תכלת, הוא גם הכיר את הקהילה של הרב זילברמן, שאצלם לובשים תכלת - הם מחותנים. שאלתי אותו - "סבא, מה אתה אומר? כן ללבוש?". הוא אמר לי - "אני לא פוסק לך, אני לא יודע... אני לא אומר לך מה תעשה". ככה הסתיימה השיחה. אחרי שנכנסתי אליו שוב לחדר, הוא אמר לי - "אבל מה שלא תלבש, תכלת או לבן, דבר אחד אני יכול להגיד לך, שללבוש ציצית בארץ ישראל - זה

עם רבי מרדכי אליהו זצוק"ל

לא דומה ללבוש בחוץ לארץ". פעם חזר מהרובע, וראיתי שמחה גדולה על פניו, כשעלה במדרגות של הבית ברחובות. הסתקרנתי לדעת על מה השמחה. שאלתי אותו, והוא השיב - "הייתי עכשיו ברובע וראיתי יהודים הולכים עם תפילין בתוכי העיר העתיקה על יד מקום הקודש והמקדש, שם הולכים עם תפילין!". במשך רבע שעה היה מאוד שמח. ראית שהוא גם שמח על עצם ההליכה עם תפילין, וגם על כך שברובע היהודי, בציון המצוינת, מקום כזה קדוש, הולכים עם תפילין. הוא שמח על כל ישוב שקם. הוא הגיע למסור שיעור בכולל של הרב רענן בעיר חברון, ובלילה כשחזרנו לבית, אמר בהתרגשות - "לומדים תורה בעיר האבות חברון בארץ ישראל".

קרה פעם בעיר רחובות, שתלו שם תמונה מאוד לא צנועה. סבא פנה לראש העיר ואמר לו - "פה, בארץ ישראל, פלטרין של מלך, לשים כזו תמונה?". הוא אמר לו - "אנשים גם יכשלו, ארץ ישראל פה!.. בעיר כמו רחובות, שהקימו אותה תלמידי ישיבת וולוז'ין?". ראש העיר הסיר את התמונה הזאת.

אני זוכר שפעם דברו, שאלי ישי ביטל בזמנו את הויזות בין אוקראינה לישראל, כי רצה להקל על חסידי ברסלב שיוכלו לנסוע לאומן בלי צורך בוויזה. דיברנו על זה, וסבא אמר לי - "אבל מה? בסדר, הם יטוסו בלי ויזות, אבל הרבה גויים יבואו לפה בגלל זה, יוכלו לבוא מאוקראינה, יטמאו את ארץ ישראל". מאוד היה אכפת לו שלא יטמאו את ארץ ישראל.

ארץ ישראל לעומת חוץ לארץ

סבא היה נוסע הרבה לניו יורק בשביל ישיבת מאור התלמוד, ישיבה שהקים ברחובות. פעם שאלתי אותו - "סבא, מה הדבר שהכי קשה לך בחיים לעשות?". לא התכוונתי למשהו מסוים, שאלתי סתם מסקרנות.

הוא אמר לי משפט שעד היום אני חושב עליו - "כשאני בניו יורק, שבע שעות אחורה, בארץ ישראל זה כבר שבת. אני מרגיש שאני כבר לא יכול לעשות מלאכות, למרות שאני עושה ואני יכול. אני יודע שבארץ הקודש כבר שבת".

סבא לא היה מדבר אתנו על הנסיעות שלו לחו"ל, אולי פה ושם שמעת משפט. הוא רק סיפר לי שפעם אחת, אחד התורמים הציע לו טיול מאוד גדול בחו"ל למשך כמה שבועות בחודשי יולי-אוגוסט. אותו אחד ניסה להגיד לו - "הרב, נקח אותך להרים, מקום מאוד יפה". אבל סבא לא רצה להגיע. שאלתי אותו "למה?". אמרתי לו - "אם היית הולך, אולי היית מקבל תרומה יותר גדולה". הוא השיב - "אני לא מטייל בחו"ל. אני לא יכול". פעם חזר מחו"ל ביום שישי, היה עיכוב של עשר שעות בטיסה, והוא נחת פה שעתיים לפני שבת. עד שיצא עם המזוודות, הגיע ישר למנחה. הוא הניח את הדברים בבית, אפילו לא היה מספיק זמן להתקלח, והלך ישר להתפלל. בסעודה, שאלתי אותו - "איך היה בחו"ל?". עניין אותי לשמוע אותו, וגם לדעת איך הלך בתרומות. "אנחנו עכשיו בארץ ישראל" - זה מה שענה לי. הוא לא אהב לדבר על חוץ לארץ.

גם כשנסע, הראש שלו היה פה. סיפרו לי, שגם כשהיה מגיע לחו"ל, היה מדבר על ארץ ישראל. גם שמה, הוא חי מאוד את ארץ ישראל. תמיד היה מזכיר את רבי ישראל מרוז'ין, שהיה הולך עם מלבושים

מכובדים, כידוע, אבל הנעליים היו מזהב בלי סוליות. יום אחד, השמש ראה שיורד לו דם. הוא שאל אותו מה קרה, ור' ישראל אמר לו, שאמנם הוא הולך עם מלבושי מלכות, אבל עם זאת הולך יחף, כי הוא עדיין לא בארץ ישראל! סבא היה חוזר הרבה על הסיפור הזה.

ההתנתקות

הנושא של גוש קטיף 'אכל' אותו בצורה, שלדעתי הוא לא חזר לעצמו אחרי זה. איך ששרון הכריז על זה - שאין ספק שהכריז על זה כי רצה להנצל מהמשפטים שלו - מאותו רגע סבא התגייס כולו למערכה. תמיד היה אומר, שזה לא נכון מה שראש הממשלה אמר, שפנו אליו מארצות הברית, אלא זה הוא שבא והציע את זה להם. הוא ראה שהוא מסתבך בענייניו, לכן בא והציע להם, ומבחינתם - 'בכבוד'...

הוא דבר בזמן ההתנתקות, גם איתי וגם ברבים, על כמה נקודות. דבר ראשון - על הפנ של קדושת ארץ ישראל, שזו אדמה של ארץ ישראל. אם זו אדמה קדושה, איך אנחנו יכולים לבוא ולתת את זה לערבים, איך יכול להיות דבר כזה? דבר שני - מה יגידו אומות העולם, מה יגידו בספרד, מה יגידו באירופה, מה יגידו? שהיהודים מפנים את האחים שלהם? הדבר השלישי - לתפוס עשרת אלפים יהודים ולגרש אותם, מה יהיה אתם מבחינה נפשית? איפה הם יתאקלמו מבחינת פרנסה? הכל כאב לו. סבא היה אדם מאוד רגיש והתיחס לכל הבחינות, זו היתה הגדולה שלו.

למדתי באותה תקופה בישיבת 'הדרת דוד' של הרב מלצר בבית וגן, נין של הרב איסר זלמן. זה היה בחודש תמוז לפני הגרוש, והרב מלצר שליט"א הזמין אותנו למסור שיחה. לפני השיחה, הייתי יחד עם סבא בדירה שלו ברובע. הוא שאל אותי, בהתחשב שמדובר בישיבה בסגנון מסוים - "עוד מעט הגרוש. אני בא עכשיו לישיבה שלך, יהיה אפשר לדבר על גוש קטיף? ראש הישיבה יסתדר עם זה?". הוא הבין, שאני גם לומד שם, הוא היה אדם מאוד שכלי, וגם לא רצה להרוס קשרים. זו היתה הגדולה שלו, בכל דבר חשב איפה תהיה תועלת. אמרתי לו - "כן, דבר, בכבוד". הוא בא, דיבר שם שעתיים כמעט, ראית שזה כואב לו, זה כאב לו בגלל שלוש הבחינות - גם ארץ ישראל, גם הקדושה, גם למה לזרוק יהודים. היתה לו אהבת ישראל מאוד גדולה לכל יהודי באשר הוא. ממש ככה.

באותה תקופה הסתובבתי אתו הרבה. ברוב המקרים הלכתי איתו לרבנים. דווקא כשהיה בכנסת - לא הגעתי

עם מרן האדמו"ר מויז'ניץ זצוק"ל

ואמרתי לו -

"סבא, ספרת לי על הספר 'פרי הארץ', בא נלמד". הוא הוציא, התחלנו ללמוד בו כמה דקות, וסבא אמר - "זה הרבי של ארץ ישראל".

אחרי ההתנתקות, ראו עליו, שלקח את זה ללב. הוא לא דיבר אתי על זה הרבה. כנראה הבין, שצריך להתקדם הלאה. אבל פעם אחת אמר לי אחרי ההתנתקות - "תדע לך, שאדם שאין לו דעת תורה - הימין שלו זה שום דבר. ראית איך ראש ממשלה שבנה ישובים והיה ימני, בסוף חזר את הכל, כי בלי תורה - הימין זה שום דבר".

ירושלים ובית המקדש

סבא נולד בירושלים, בבית מנדלבוים, והוא סיפר לי, שכילדים הם הרבו לבקר בקבר שמעון הצדיק וגם בכותל. הוא נהג לומר על עצמו שהוא 'בן ירושלים'.

כשאני נזכר בכמיהה שלו לירושלים, יורדות דמעות. כשהיינו באים לכותל, היה אומר - "עוד פסיעה, אנחנו בבית המקדש". הוא חי את ירושלים ובית המקדש במשך כל השנה.

פעם אחת ירדנו מהרובע לכותל ביום מאד חורפי, ובדרך פגשנו את הג"ד שמעון בעדני זצ"ל. כידוע, הרב בעדני תמיד דיבר בעניני משיח וגאולה, והוא פנה לסבא - "הרב שמחה, מתי יבוא המשיח?". סבא השיב לו בחיוך - "אנחנו כבר ממש קרובים, צריך רק לקפוץ מעבר לקיר".

סבא היה הולך לכותל בחגים, והוא היה מתחיל לבכות באמצע. פעם אמר - "תראה, כל כך הרבה אנשים באים לברכת כהנים, ומה נשאר לנו? רק לעבור את הגדר ואנחנו בבית המקדש".

שנזכה במהרה בימינו!

שעה שלא תצא לפועל תכנית ההתנתקות. במשך שעה בכה על זה בבית, ראית שזה אכפת לו.

הגאון הרב בעדני זצ"ל הגיע לדבר אתו על גוש קטיף, ראו שהוא מאד התנגד לזה ומאד כאב על זה.

הוא היה מחובר מאד לידידו הטוב הרבי מערלוי זצ"ל, ושניהם היו מחוברים מאד לנושא ארץ ישראל. גם הרבי מסדיגורה זצ"ל, הסבא של הרבי שליט"א, מאוד אהב את סבא.

נסענו לרבי מסדיגורה בתל אביב לפני ההתנתקות, ומיד כשנכנס, הם התחילו לבכות מעל ארבעים דקות ולא יכלו לדבר. אחר כך הרבי אמר לו בכאב - "איך מפנים יהודים?!". סבא היה מדבר אתי הרבה על הפינויים. היה מאוד כואב לו, מאוד היה אכפת לו, הייתי רואה דמעות בעיניים שלו.

לרבי מערלוי הייתה דירת נופש בטבריה, והוא היה מגיע לשם הרבה. סבא שמע שהרבי נמצא שם, ונסע אתי לבקר אותו. הגענו לטבריה, נסענו דרך הבקעה. בדרך לדירה, עברנו דרך הכביש שרואים ממנו את בית העלמין של טבריה.

הוא אמר לנהג - "עצור". אמרתי לו - "סבא, הבית של הרבי מערלוי זה בקרית שמואל בטבריה, לא פה". "עצור". חשבתי שאולי הוא רוצה קצת לנשום אויר, אחרי כל הלחץ הזה של ההתנתקות, אולי הוא רוצה לראות את הכנרת. אבל הוא אמר לי - "לא, פה קבור הרב מנחם מענדל מויטעבסק, שהוא האדמו"ר של ארץ ישראל [בעל 'פרי הארץ']". בא נתפלל שלא תהיה התנתקות, שזה לא יקרה". סבא נעמד שם מעל 20 דקות עם דמעות בעיניים. הוא נסע עם מונית, והנהג שהיה חילוני, ראה שהרב בוכה, אז הוא ירד לראות מה קורה. גם הנהג הצטרף אלינו, סבא הוריד את הכובע, שם לו את הכיפה, מעל 25 דקות, אמר - "ר' מנחם מענדל, אתה האדמו"ר של ארץ ישראל, בא תפעל בשמים, שלא יחללו את ארץ ישראל, שלא יגרשו יהודים" - מעל 25 דקות. כך היה קורא לו - 'האדמו"ר של ארץ ישראל'.

אני רוצה לציין שבאותה תקופה, לפני עוד מעט 19 שנים, בזמן הגירוש מגוש קטיף, הרב מנחם מענדל מויטעבסק לא היה כל כך ידוע. סבא אמר לי, שיש לו ספר בשם 'פרי הארץ'. זו הייתה הפעם הראשונה שנודע לי על הספר הזה. הוא אמר לי, שהספר הזה נמצא אצלו בבית. שבוע אחרי זה באתי אליו,

אתו. הוא אמר לי לא לבוא, אולי כי לא רצה שאכנס לבנין הטמא שם.

גוש קטיף 'אכל' אותו, הוא הלך ודבר בכל מקום שיכל. הוא הלך מרב לרב. באחת ההזדמנויות, נכנסתי

אתו למרן הרב אלישיב. הוא ניסה למנוע את הכניסה של יהדות התורה למהלך, נכנסתי אתו לזה וראיתי, שהרב אלישיב מאוד היה אכפת לו. הרב אלישיב אמר לו - "אני נגד ההתנתקות". אני זוכר שאמר לו את זה. בסוף הרב אלישיב אמר, שיש עוד חברי מועצת, שילכו לשאול את כולם מה הם אומרים, ובינתיים להגיד לאחד מחברי הכנסת שם לא לחתום עם שרון על הכניסה של יהדות התורה. אבל עד שזה הגיע למעשה, פעלו אחרת.

לפני שביצעו את הגרוש, סבא הגיע, יחד עם הרב יונה מצגר, לרב אלישיב, לדבר על בתי הכנסת. כנראה הבין, שאין התנגדות חוצצת בין הרבנים והאדמו"רים לתכנית הזאת. הוא לפחות ניסה שמדינת ישראל לא תהרוס את בתי הכנסת בידיים, ואכן עלתה בידו.

הוא הלך מרב לרב, אבל ראית שזה חשוב לו מהפן התורני. הוא לא ערבב פוליטיקה, וזה מה שחשוב שהקוראים פה ידעו. הוא הלך מרב לרב, לרבי ממודז'יץ, לרבי מאלכסנדר. לגאון רבי שמואל אויערבאך, שהיה מאוד נגד ההתנתקות. הייתי אתו אצל הרב שמואל אויערבאך על זה. ר' שמואל דאג, שיתלו בישיבת מיר, שזה מקום מרכזי של המון בני תורה - אני לא יודע אם תלו בסוף או לא - תפילה שיתפללו שלא תהיה התנתקות. כולם היום מכירים את 'הרב שמואל אויערבאך הקנאי' שעושים אותו היום, בשל המאבק הבלתי-מתפשר שלו נגד הגיוס, אך בד בבד צריך לזכור, שהיתה לו אהבה גדולה מאוד לארץ ישראל. חשוב שידעו, שהוא היה מאוד נגד ההתנתקות.

היינו בבני ברק, אצל הרב מאיר צבי ברגמן, אצל הרבי ממודז'יץ והרבי מאלכסנדר הקודם, אביו של הרבי שליט"א. כשחזרנו, השעה היתה 2 בלילה, וסבא לא אכל כלום כל היום. באותה תקופה, היה לו מאוד קשה נפשית. הוא פתח את הבית, בבית היה לו ארון קודש, והוא פשוט בכה מעל

עם מרן הג"ד אביגדר נבוצל שליט"א בחנוכת בית כנסת החורבה

הכנה לחג הביכורים בזכירת הניסים

צילום: יהושע וייסמן

מצרים ביום הראשון של פסח היא להגיע על ידם להכרה, ולפיה אותו בורא עולם, שהוא מקור כל החסד והטוב המופלאים שהתגלו ביציאת מצרים, דואג - עם אותן מידות של אהבה וחסד - לכל צרכינו ונוחיותנו בכל יום ויום.

בנוסף, בגאולת מצרים נקבע, שתחילה בא היום הראשון של פסח, אשר נועד להודות ולהלל על הניסים הגלויים, ורק אח"כ ביום שני מגיעים ימי הניסים הנסתרים והטבעיים, עליהם מודים בקרבן העומר. וכן כתב הרמב"ן בסוף פרשת בא - "מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה", וביום השני הזה אכן נעשו הנסים הנסתרים של פורים, וכן גדעון וכו'. וכך גם קרבן העומר שביום השני, בא על ראשית הקציר - הוא הנס הנסתר והטבעי כביכול, של מתן התבואה החדשה, החוזר ומתחדש בטובו יתברך בכל שנה ושנה.

עכשיו מתבהרת באופן נפלא כוונת התורה במטרת ספירת העומר. הזמן הזה של ימי ספירת העומר הוא זמן מאד מיוחד בשנה **לאהבת ארץ חמדה**. מתוך כל ימות השנה, האביב הוא התקופה, שבה ישנו הגילוי הגדול ביותר של מידת החסד והטוב של השי"ת במתנת ארץ ישראל.

דבר זה ניכר בין מצד מזג האוויר הנפלא ששורר בתקופה זו בארץ ישראל, בין מצד מתנת שפע התבואה, שהיא בסיס הקיום שלנו בעולם הזה, ובין מצד הפרחים מרהיבי העין הגדלים בתקופה זו, המשמחים את לב כל רואיהם. תקופה מיוחדת זו היא זמן שעלינו להתחזק בו בכל שנה באהבת ארץ חמדה ובהכרת טובו הנפלא של השי"ת, ובאהבתו הגדולה אלינו, הניכרת מתוך מתנת ארץ טובה ורחבה.

משימתנו בתקופה זו היא לפתוח את עינינו ולבנו, להתבונן סביבנו ביופי המרהיב של הארץ, ולהרגיש את טובו הנפלא של השי"ת ואת אהבתו הגדולה אלינו, ומתוך כך, 'כמים הפנים לפנים' - לשאוף לגרום לו נחת רוח גדולה על-ידי קיום רצונו מתוך אהבה וחפץ הלב, ולחוש צפיה גדולה לקבל את התורה בשמחה ובאהבה מחדש בחג השבועות.

עכשיו נוכל להבין באופן נפלא את מטרת מצוות ספירת העומר. כשעמד היהודי בבית המקדש בחג הפסח, הוא הודה להשי"ת **על התחלת הקציר** בקרבן העומר. לאחר מכן עזב את בית המקדש וחזר לביתו ולשדותיו לקצור את הקציר, **וספר את הימים מאז הקרבת העומר עד שצריך לחזור ולהודות לה' - בקרבן שתי הלחם - על**

1. מטרת ספירת העומר

רבים התקשו להבין את מטרת מצות ספירת העומר, לפי המבואר בתורה. הספירה, אשר חג השבועות - חג הביכורים - הוא **סיומה ותכליתה**, מובאת בתורה (דברים טז) כספירה מהיום הראשון של הקציר החדש "מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בְּקֶמֶה" עד סוף שבעה שבועות שאז תביא "מִסֵּת גְּדַבַּת יֶדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן פְּאֶשֶׁר יְבָרְכֶךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ". כמו-כן מוזכרת הספירה (ויקרא כג) כספירה מיום הקרבת קרבן העומר "מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה" עד ל"מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'" של שתי הלחם. משמעות הדברים היא, שהספירה היא **ספירת ימי הקציר**, עד להבאת קרבן כאות הכרת הטוב לבורא העולם על הארץ הטובה אשר נתן לנו, המביאה שפע ברכה של קציר. והנה צריך להבין כאן כמה דברים:

א. מה החשיבות של ספירת ימי הקציר מתחילתם עד סופם?

ב. בנוסף, בכל יום בספירת העומר אנו מזכירים את קרבן העומר: "תשעה ימים **בעומר**", "עשרה ימים **בעומר**" [ובנוסח ספרד - "לעומר"]. לשון זה צריך ביאור, מדוע כל כך חשוב לזכור כל יום מפסח ועד שבועות את קרבן העומר שהוקרב ביום שני של פסח?

ג. רוב הפוסקים סוברים **שבימינו**, שאין קרבן העומר בט"ז בניסן ושתי הלחם בשבועות, ספירת העומר היא **רק מדרבנן זכר למקדש**. גם דבר זה טעון ביאור, מה הקשר בין ספירת הימים לקראת מתן תורה לבין קרבנות אלו, עד כדי שאם אין קרבנות, אין מצות ספירה מן התורה?

ד. הקשה החינוך, מדוע אנו מונים כמה ימים עברו מהעומר, ולא מונים עוד כמה ימים נזכה לחג השבועות, וכדרך המצפה לדבר, שסופר כמה ימים נשאר לו לחכות.

2. הספירה מהודיה להודיה

ספר החינוך מאיר את עינינו בהבנת המצוה היקרה של **קרבן העומר** (מצוה שב), וז"ל: "משרשי המצוה, כדי שנתבונן מתוך המעשה, החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה. לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען נזכור חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה. ומתוך שנהיה ראויין לברכה בהכשר מעשינו לפניו, תתברך תבואתנו ויושלם חפץ השם בנו, שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו".

מדברי ספר החינוך מתברר, שהזמן של מחרת יום הראשון של פסח מתאים ביותר להקרבת קרבן העומר, שהרי כל מטרת סיפור הניסים הגדולים של יציאת

מתנת ארץ ישראל ועל כל החסדים הנפלאים שנלוים למתנה נפלאה זו, כגון טובת הקציר שהוא עכשיו חש ורואה בעיניו.

על-ידי הספירה לקראת יום זה הוא **אינו מסיח דעת מטוב הארץ וההודיה לה' על כך** ומכניס את קרבת ה' המורגשת בבית המקדש לתוך חיי ההשתדלות הגשמית שלו, וחש תמיד את טוב ה' ואת חסדיו, אף בעיצומם של טרדותיו הרבים ומאמצי עסקיו. את כל התבואה שהוא קוצר בתקופה זו הוא יקצור עם אהבת ארץ חמדה והודיה לה', והכרה בחסדו ובטובו המופלגים שנתן לנו ארץ יקרה זו.

לשם זה עומדים בכל יום וסופרים כמה ימים עברו מאז קרבן העומר, להזכר באותו קרבן הודיה לה' על התחלת הקציר, שגם יום הקציר הזה יהיה מלווה בהודיה עצומה על החסד הנפלא של תנובת השדה, ובתשוקה לזכות בקרוב להקריב קרבן נוסף על סיום הקציר - קרבן שתי הלחם.

3. הכנה לחג הביכורים

כל התהליך הזה הוא הכנה לחג השבועות, החג שנקרא בתורה (במדבר כח כו) **'יום הביכורים'** - על שם קרבן שתי הלחם שמקריבים בו מהתבואה החדשה של החיטים. וראוי לציין, כי אף חג אחר לא נקרא בתורה על שם הקרבן שלו. חג הסוכות לא נקרא 'חג המים', וחג הפסח לא נקרא 'חג העומר'. **מדוע, אם כן, נקרא חג השבועות על שם הקרבן שמביאים בו?**

דבר זה בא ללמדך, שכל מהותו של חג השבועות היא הביכורים. הקרבן הוא חלק ממהותו של החג, שכל ענינו שמחת הביכורים. נסביר את הדברים.

כאשר נתבונן בפרשה של מקרא ביכורים, נראה שהביכורים אינם באים כהודאה על הפירות גרידא, כי אם **כהודאה על ארץ ישראל שממנה יוצאים הפירות**, כמו שאומר בעליו של הביכורים (דברים כו א): **"הגדתי היום לה' א-להיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו"**. כלומר, ההודאה היא על כך שבאתי אל הארץ.

כאמור, ענינו ומהותם של הביכורים הוא, שכאשר רואים את הפירות הנפלאים, זהו זמן נפלא להודות על מתנת ארץ ישראל. כך גם חג הביכורים - אין ענינו להודות על הקציר והתבואה, אלא כאשר האדם רואה את שפע התבואה שנתן לו ה' יתברך, הרי הוא מודה על ארץ ישראל. **נמצא, שחג השבועות הוא חג על מתנת ארץ ישראל.**

כך כתב האברבנאל (שמות לד): **"ואחרי שזכר המצות, שיורה על גאולתם ממצרים, זכר עוד אותם שיוורו על הארץ אשר באו שמה. בחג השבועות היו מביאים שתי הלחם שהוא קציר חטים להודות לה' שנתן להם ארץ חטה ושעורה"**.

חג של שלמות הגאולה

כידוע, בתפילות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, נקרא חג השבועות 'חג מתן תורתנו', כפי שמובא בכל הסיפורים, ולא נקרא 'חג הביכורים', 'חג הקציר' או כל שם אחר המורה על שבח הארץ וקצירת העומר, כפי שעולה מהפסוקים. האם יש בכך סתירה לדברינו?

התשובה לכך היא, ששניהם אמת - בחג הפסח הודינו לה' על תחילת הגאולה [יציאת מצרים], **ובחג השבועות אנו מודים לה' על סיום הגאולה.**

סיום הגאולה כולל בתוכו שני חלקים, כמו שנאמר לעם ישראל בתחילת פרשת וארא (שמות ו-ו): **"לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים"**

והצאתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. **ולקחתי אתכם לי לעם** [כאשר תקבלו את התורה על הר סיני - אבן עזרא] **והבאתי אתכם אל הארץ...** ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'".

לכן, יכול חג השבועות להיות גם חג על מתן תורתנו, וגם חג על מתנת הארץ, שכן את שני דברים האלו קיבלנו מה' בסיום גאולתנו.

חג השבועות הוא החג שנועד לשמוח ולהודות לה' על **השלמת הגאולה בנתינת התורה ובמתנת הארץ הטובה שנתן לנו**, על קיום החלק אותו דלגנו בקריאת ההגדה בליל הסדר **"ויבאנו אל המקום הזה ויפת לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש"** (דברים כו ט). זוהי השלמות והתכלית של גאולתנו ממצרים [הארכנו בזה בגליון קדושת ציון נ"ז - אייר תשפ"א].

ספירת העומר - שהיא ספירת ימי חסד ה' בתבואה שנתן לנו בארץ הקודש, היא ההכנה המתאימה לחג הביכורים - חג ההודיה על מתנת ארץ הקודש.

4. נפלאות בעינינו

בשנים אלו, אנו זוכים ומתקיימת בנו הברכה שנאמרה בגמרא (שבת ל): **"עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"**. כך הסביר הרמב"ם (בפירוש המשניות סנהדרין א, וז"ל: **"וכך לשון חכמים 'אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד'**. וישארו בימיו החזק והחלש ביחס לזולתו, אלא שבאותם הימים תוקל על בני אדם פרנסתם מאד, **עד שכשיעבוד האדם איזה עבודה מועטת שתהיה - ישיג תועלת גדולה**, וזהו ענין אמרם 'עתידיה ארץ ישראל להוציא גלוסקאות וכלי מילת', לפי שדרך בני אדם לומר אם מצא אדם איזה דבר מוכן בשפע, מצא פלוני לחם אפוי ותבשיל מבושל".

היום אין אנו צריכים לחרוש, לזרוע, לנכש, לכסח, לעדור, לקצור, לעמר, לזרות, לברור, לטחון, להרקיף, ללוש, לקטף ולאפות. אנו שולחים את הילד בשעה 7 בבוקר לחנות, וכעבור חמש דקות הוא חוזר עם לחם טרי טרי. ממש ימות המשיח.

אבל מה לעשות, כיצד נתכונן אנחנו, שמוצאים את הכל מוכן ולא עוסקים בקציר, לחג הביכורים - חג ההודיה על מתנת הארץ הטובה?

לשם כך נתן לנו הקב"ה ימים מיוחדים שבוע בדיוק לפני חג הביכורים, ימים בהם נעשו נסים ונפלאות כעין יציאת מצרים, וכדברי מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (מובא בגליונות ברייתו יצחק) והתקיים בנו **"פיקמי צאתך מארץ מצרים אך אנו נפלאות"** (מיכה ז טו).

התבוננות מחודשת בנסים אלו, כמו שעושים בכנס של 'קדושת ציון' מדי שנה, היא ההכנה הטובה ביותר לחג הביכורים - חג ההודיה על המתנה הנפלאה של ארץ גן העדן - ארץ ישראל.

ציור: יהושע וייסמן

שילה

חלק ב'

הרב מאיר גולדמינץ

דגם של מזבח הנחושת ב"שילה הקדומה"

צילום: יאיר, ויקיפדיה

שלא רואים משם את שילה. מה דינו של כל אחד המקומות הללו? של ההר? של הנחל? של הירידה? של העליה?

ומייד נזכרים המטיילים, או אולי הלומדים, שהגמרא במסכת זבחים דף קיח: דנה במקרים דומים, ומסתפקת ספיקות דומים:

"תנא, רואה שאמרו רואה כולו ולא המפסיק בינו לבינו. אמר ליה רבי שמעון בן אליקים לר' אלעזר, אסברא לך כגון בי כנישתא דמעון.

אמר רב פפא, רואה שאמרו לא רואה כולו, אלא רואה מקצתו.

בעי רב פפא, עומד ורואה, יושב ואינו רואה, מאי?

בעי ר' ירמיה, עומד על גבי הנחל ורואה, בתוך הנחל ואינו רואה, מאי? תיקו."

כשנמצאים בשטח, אפשר להתבונן בהרים העומדים מול עינינו, ולדייק לאיזה מקום בדיוק התכוונה הגמרא בכל דין ובכל ספק.

גם תפילת חנה מקבלת כאן משמעות אחרת, ובעצם - כל דיני תפילה, כאשר מרגישים שיכמה הלכתא גברותא' בהלכות תפילה נתקבעו כאן, מרגישים את יסודות התפילה, ומי שחש את זה - מעתה תפילתו תראה אחרת.

ובכלל, כאשר מנסים להבין מה המשמעות של משכן שילה, מקום שהיה לב האומה במשך שלוש מאות שישים ותשע שנים, מנסים לדמיון איזה גודל של תקופה - כמעט כמו בית המקדש הראשון - מבינים מדוע הוא נקרא 'מנוחה'.

המשכן בשילה הוקם בימי יהושע בן נון, מייד אחרי ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, של ירושה וישיבה. הוא עמד על מכונו במשך כל ימי ספר שופטים, וסיים את תפקידו ביום מותו של עלי הכהן,

פשט הפסוקים מתברר היטב, כאשר המקום נמצא מול עינינו.

בתנ"ך מופיע תיאור, ממנו ניתן ללמוד היכן נמצאת שילה. "ויאמרו הנה חג ה' בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרקה השמש למסלה העלה מבית אל שכם ומנגב ללבונה". הצבענו היכן זה בית א-ל, היכן שכם, היכן נמצאת המסילה העולה מבית א-ל שכם, ומהו מיקומה של לבונה.

מדוע יש חג לה' בשילה, וליתר דיוק בכרמים ליד העיר 'מימים ימימה'?

והנה שנינו בשלהי מסכת זבחים - "באו לשילה נאסרו הבמות. לא היה שם תקרה, אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן, והיא היתה מנוקה. קדשי קדשים נאכלים לפניו מן הקלעים. קדשים קלים ומעשר שני, בכל הרואה".

כשצופים על המשכן, ורואים את ההרים מסביב, מבינים את המשמעות של 'כל הרואה'. איזה מרחב גדול זה! אחת מגבעות עלי אפילו נקראת על שם משנה זו: "גבעת הרואה".

כשרואים את ההרים מסביב ומדמינים אותם מלאים באוהלים, הומי אדם שבאו לעלות לרגל, מקבלים מושג אודות החג העתיק בשילה 'מימים ימימה', אולי אפילו מימות יהושע בן נון. חג של עולי רגלים המכבדים איש את רעהו בקודשים קלים שאכילתם יום ולילה או שני ימים ולילה אחד, חג של מביאי ביכורים ומעשר שני הנאכלים בטרה, "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' א-להיך" (דברים כו יא).

ובאופן טבעי, כאשר המטיילים הם בני תורה, השטח מעורר לדיון שאלות הלכתיות רבות וסוגיות מרתקות: הנה הר הצופה על שילה, אך הדרך לאותו הר עולה אל הר נמוך יותר, ויורדת לעמק בי שני ההרים - או בלשון התורה ל"נחל" - במקומות

בגליון נד, שיצא לאור בחודש שבט התשפ"א, כתבתי מאמר על שילה. למדנו שם על קדושת המקום, על המשכן, על מה שקרה בו, על חורבנו, ועל שילה של ימינו.

בקיץ האחרון, ביום רביעי כ"ז באב תשפ"ב, ערכה אגודת 'קדושת ציון' טיול לנחל שילה, המעיינות באזור, ומגבעת היובל בעלי צפינו על שילה הקדומה.

אין ספק, שכאשר נמצאים במקום, מבינים אחרת את פסוקי התנ"ך.

עברנו יחד על הפסוקים המזכירים את שילה. ראינו לפנינו את העיר הקדומה שילה, ואת המשכן הסמוך לעיר. ממילא נשאלת עתה השאלה: בכל פסוק המזכיר את שילה, האם מדובר על העיר או על המשכן?

לעיתים מזכיר הפסוק את שניהם בסדר מסוים. מדוע?

מתחדד הדבר במיוחד בתאור מותו של עלי הכהן (שמואל א ד יב-יד) - "ויגרץ איש בנימן מהמערקה ויבא שילה ביום ההוא ומדיו קרעים ואדמה על ראשו. ויבוא והנה עלי ישב על הפסא יד דרך מצפה פי היה לבו חרד על ארון ה' - להקים והאיש בא להגיד בעיר ותזעק כל העיר. וישמע עלי את קול הצעקה ויאמר מה קול ההמון הזה והאיש מהר ויבא ויגד לעלי".

מפשט הפסוקים עולה, כי עוד קודם שעלי שמע מה קרה, כבר זעקה כל העיר. עלי נבהל - "מה קול ההמון הזה", ורק אז מגיע אליו האיש מהמערכה לספר לו.

מדוע?

בתצפית קבלנו תשובה פשוטה לענין:

הדרך אל שילה עוברת קודם כל דרך העיר, ורק אחר-כך מגיעים אל המשכן.

מתחילים לכתוב ביום חמישי כ"ז באייר בערב, בכניית האומה בירושלים, החל מ-18:30. פרטים בוג הנליון

בימיו של שמואל הנביא. מדובר בתקופה ארוכה מאוד ומשמעותית מאוד בישיבת עם ישראל על אדמתו. ומאידך, מרגישים את ההחמצה הגדולה, בכך שעם ישראל לא עלה לרגל. חשים את הכאב על מעשיהם של בני עלי, שככל הנראה הם אלו שגרמו לכך ש"עָלָה הָאִישׁ הַהוּא מְעִירוֹ מִמֵּימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבֵּחַ לַיהוָה" - "הָאִישׁ הַהוּא" בדווקא, למעוטי אחרים. אלקנה לבדו עלה לרגל, ואחרים צריכים שאלקנה יעודד אותם לכך. עומדים מול השאלות של הנמנעים מלעלות לרגל, כי המצב במשכן לא פשוט, כפי שהפסוק עצמו כותב בהמשכו, ונזקקים לתעצומות הנפש של אלקנה לשכנע את העם, כי השכינה נמצאת במשכן למרות מעשיהם של חפני ופנחס.

ו...כן! גם את פסל מיכה אפשר לזהות. "תניא, רבי נתן אומר, **מגרב לשילה** שלושה מילין, והיה עשן המערכה ועשן **פסל מיכה** מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקב"ה - הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים" (סנהדרין קא:).

נסינו לזהות את גרב ב"חירבת ג'רבה" - מרחק שלושה מילין משילה. יכולנו לדמיין את העשן המתערב מכוחה של הרוח המערבית החרישית הנושבת, והצבענו על הדרך העתיקה העוברת ליד גרב בואכה לבונה, שם נתן מיכה פת לעוברי דרכים.

ובעיקר כאבנו, את ה'תחרות' בין שילה לגרב, ואולי היה מתחרה נוסף - חאן לבונה. את מזלג שלוש השנים הלוקח בחזקה גם בטרם יקטירון את החלב בשילה, מול הכנסת האורחים בפסל מיכה. מי יותר משך, ואל מי הציבור הלך...

בהתאם לכך, גם דמעותיהם של המתמהמהים מלעלות לרגל, מובנות יותר. דמעות לא רק על עצמם שלא זכו לעלות לרגל, אלא על מצבו של המשכן עם בני עלי, חפני ופנחס. וכמה היתה גדלותו של אלקנה, להיות זה שמשיב את ישראל למשכן, מתוך הבנה כי שם נמצאת השכינה, והיא אינה תלויה במעשיהם של הכהנים במשכן.

כשהמקום מול עינינו, מצליחים אנו להבין מעט יותר את המשמעות של חורבן משכן שילה, את חורבן "מְקוֹמֵי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שָׁכַנְתִּי נְשָׁמִי נְשָׁם בְּרִאשׁוֹנָה" (ירמיה ז יב), את משמעות העובדה, שהמקום שמש לב מקדשי לאומה במשך 369 שנה, ושהתר הבמות עם חורבן שילה בטא את העובדה המצערת, שכעת אין לב לאומה.

אחד המשתתפים בסיוור אף העיר, כי במדה מסוימת יש בחרבן שילה פן מסוים של חורבן, שאפילו בחורבן ירושלים לא קיים. כשירושלים חרבה, הבמות אסורות. לב האומה נדם, אך עדיין כולה מרוכזת סביב הכמיהה למקדש בירושלים. כששילה חרבה - "איש לאהליך ישראל". כל אחד בונה במה בביתו, ואין דבר שירכז את האומה.

ואם ביום תשעה באב, רווחת המסורת בישראל, שעם חורבן המקדש נולד המשיח, הרי שכאשר משכן שילה חרב - שום משיח לא נולד. לילד שנולד לאשת פנחס לא

קוראים בשמות של תקווה, נחמה או גאולה. השם שלו הוא 'אי-כבוד', כי גלה כבוד מישראל. גלה כבוד, ונדרשו 57 שנים של שיקום, עד שנבנה המקדש בירושלים.

והעיר שילה, מזכרת אך מעט בתנ"ך בהמשך, וגם זה רק דרך אגב. כמעט לא שומעים עליה בבית שני ובהיסטוריה הארוכה של ארץ ישראל. היא אבדה את מרכזיותה. ורק בתשל"ח, כאשר קם הישוב שילה, התחיל אותו כבוד לשוב במעט.

כתזכורת לעולם כולו, נבנה בית הכנסת בשילה בצורת המשכן. מקדש מעט, משכן מעט, בציפיה לעד כי יבוא שילה'.

* * *

גם את דברי חז"ל מבינים אחרת כאשר נמצאים במקום, והדברים מתחברים יחד.

תנן בזבחים שם - "בָּאוּ לְשִׁילָה נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת".

כלומר, כאשר היה המשכן

במדבר - היו הבמות אסורות (39 שנים).

בגלגל - היו מותרות (14 שנים).

בשילה - היו אסורות (369 שנים).

בנוב וגבעון - היו מותרות (57 שנים).

משנבנה המקדש בירושלים נאסרו הבמות ושוב לא הותרו. מתוך ימי עם עולם, היו הבמות מותרות רק במשך 71 שנה. האם בזמן משכן שילה עם ישראל נזהר מלהקריב בבמות?

בפשטות לא!

אמנם היה אסור, אך ישראל לא הקפידו על האיסור.

אפילו שנים רבות אחר-כך, כאשר המקדש עמד בירושלים על מכונו, גם בימי המלכים הצדיקים, אומר הפסוק פעמים רבות - "אֲנִי הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעַם מִזְבְּחֵיהֶם וּמִזְבְּחֵיהֶם לְמִשְׁכַּן שִׁילָה, כִּי אֵין מִשְׁכַּן שִׁילָה כְּמַעַט וְאֵינוּ מוֹזְכָר בְּסֵפֶר שׁוֹפְטִים, שֶׁהֵעֵם זָבַח וְהִקְטִיר בְּבָמוֹת".

כאשר דברים אלו עומדים מול עינינו, נבין הרבה יותר לעומק את החרדה של עלי הכהן מפני שמואל המורה הלכה בפני רבו.

דורשת הגמרא במסכת ברכות דף לא. -

"אל הנער הזה התפללתי" - א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה. שנאמר, "וישחטו את הפר ויביאו

צילום: שוקי יוקפידיה

בית הכנסת המרכזי של הישוב שילה, הבנוי בצורה שנועדה להנציח את מבנהו של משכן שילה

את הנער אל עלי" - משום דוישחטו את הפר, הביאו הנער אל עלי?

אלא אמר להן עלי, קראו כהן ליתי ולשחוט. חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט, אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט? שחיטה בזר כשרה.

אייתוהו לקמיה דעלי. אמר ליה: מנא לך הא? אמר ליה: מי כתיב ושחט הכהן? 'והקריבו הכהנים' כתיב. מקבלה ואילך מצות כהונה. מכאן לשחיטה שכשרה בזר.

אמר ליה - מימר שפיר קא אמרת. מיהו מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. אתיא חנה וקא צוחה קמיה - 'אני האשה הנצבת עמכה בזה' וגו'!

אמר לה - שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה.

אמרה ליה 'אל הנער הזה התפללתי'.

כאשר משכן שילה עומד מול עינינו, הדברים מקבלים מבט עומק נוסף.

"באו לשילה - נאסרו הבמות".

אמנם הבמות אסורות, אך העם בפועל מקריב בבמות, ועלי הכהן כואב את התופעה הזו.

אחד ההבדלים העקרוניים המבדילים בין במת ציבור - המשכן, לבין במת יחיד - הבמות הפרטיות של כל אדם בביתו בשעת היתר הבמות, הוא עבודת הכהנים. במשכן העבודה רק בכהנים, ובבמות - "אין כיהון בבמות", העבודה מותרת גם על ידי זרים. [כך נכתב במשנה האחרונה במסכת זבחים, והמשנה מוסיפה, שבבמת יחיד גם אין צורך בבגדי שרת, וכלי שרת, וריח ניחות, ומחיצה בדמים, ורוחץ ידיים ורגליים].

משמעות הדברים, שבבמת יחיד אין שבט נבחר, אין בגדים נבחרים, גדרי הטהרה פחותים, ובעצם אין משמעות לשבט הכהונה שתפקידו לרכז את הלב המקדשי של האומה.

והנה פתאום בא שמואל ודורש - שחיטה כשרה בזר! מרגיש עלי, שכל עולמו חרב עלי.

כל המאבק שלו למען מרכזיותו של משכן שילה, עומד כעת בפני סכנה.

שמואל בעצם הופך את המשכן לעוד אחת מהבמות. אולי יותר 'גדולה', אך יש ירידה במעמדה לעומת הבמות האחרות.

ההבדל בין המשכן לבמות מתחיל להטשטש.

האם אפשר להבין איזו סכנה זו???

אומר עלי - אין לי ברירה. אני חייב להציל את הציבור מפני הסכנה הגדולה הזו.

אמנם בדין שמואל צודק, אך בשעה כזו אסור לאפשר זאת.

אולי אפילו צריך לתקן תקנת חכמים מיוחדת, שהשחיטה תהיה דווקא על ידי כהן.

שמואל מוביל אותנו אל פתחו של "מדרון חלקלק"! שמא אנו כעת רק בתחילתו, ומי יודע להיכן יגיע בסופו?

פוסק עלי - שמואל מורה הלכה בפני רבו, והוא חייב מיתה.

מבחינתו של עלי, שמואל הורס את יכולת העמידה של רבו מול חולשת הדור, ואת הניסיונות למנוע את ההקרבה בבמות.

בנוסף, הוא גם פוגע במאמציו של אביו להביא את ישראל למשכן. בגלל 'היחידוש' של שמואל, הציבור

עלול להתחיל לחשוב, שההבדל בין המשכן בשילה לשאר הבמות פחות משמעותי מכפי שהיה נראה עד כה. ממילא, הדרישה לוותר על הבמה בחצר, וללכת למשכן, פוחתת מתוקפה.

מגיע עלי למסקנה, שאם שמואל אינו מבין, שאם עלי הכהן בחר להסתיר את התר השחיטה בזר, זו חובה לאומית כעת. ממילא, שמואל סכנה לאומה, סכנה למשכן, וחייב מיתה.

הוא מוכן להבטיח ילד גדול ממנו. ילד שגם יודע לדרוש דרשות, וגם יודע מתי לא לומר אותן. העיקר לא את שמואל שדורש דרשות 'חסרות אחריות'.

רק חנה בתחינתה הצילה את שמואל. "אל הנער הזה התפללתי" - עוד נכון לו לשמואל תפקיד גדול עבור האומה, תפקיד שאסור למנוע אותו מלהתממש.

אחרי הטיוול, נתבררו הדברים בבית המדרש, והוסיף אחד הלומדים חידוד נוסף.

עלי הכהן - מזרע אהרן הכהן, שומר משמרת הכהונה ומשמרת המשכן.

שמואל - צאצא של מי הוא היה? כידוע, הוא היה צאצא של קרח.

וכאשר שמואל אומר ששחיטה כשרה בזר, שומע עלי הד מימי קדם - "פי כל העדה כָּלָם קִדְּשִׁים!" (במדבר טז א).

כן, סב סבו של שמואל אמר זאת!

ועלי מזדעזע - כעת שמואל מערער את הכהונה בשחיטה. מי יודע להיכן זה ימשיך?

אנחנו הרי יודעים מה השורש של שמואל.

מיד נזעק עלי להציל את ישראל מלהיות כקרח וכעדתו, ומכריז - שמואל מורה הלכה בפני רבו, וחייב מיתה! נציל את עם ישראל מהסכנה הנוראה ששמואל הולך להמיט על האומה. נציל את עם ישראל מפני קרח חדש מצאצאיו של קרח שערער על הכהונה.

ואולי נעמיס כעת פירוש חדש בדברי קרח עצמו.

כידוע, אומר המדרש, והביאו רש"י בבמדבר טז ז - "וְקָרַח שִׁפְעָה הָיָה מֶה רָאָה לְשִׁטּוֹת הַזֶּה, אֲלֵא עֵינֵי הַטְּעָתוֹ, רָאָה שֶׁלְשֵׁלֶת גְּדוּלָה עֹמֶדֶת הַיָּמֵנוּ, שְׁמוּאֵל שֶׁשָׁקוּל כְּמִשֶּׁה וְאֶהְרֹן, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִשֶּׁה וְאֶהְרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשְׁמוּאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ', עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מְשֻׁמְרוֹת עֹמֶדוֹת מִבְּנֵי בְּנֵי שִׁפְעָה מִתְּנַבְּאִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל אֵלֶּה בְּנִים לְהַיָּמֹן, אָמַר אֲפֹשֶׁר הַגְּדֹלָה הַזֶּה עֲתִידָה לְעַמֵּד מִמֶּנִּי וְאֲנִי אֲדָם, וְלֹא רָאָה יָפֵה, לְפִי שֶׁבְּנָיו עָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְעֹמֶדִין מִהֶן, וּמִשֶּׁה הָיָה רֹאֵה, לְכֹךְ נִשְׁתַּתַּף לְבֹא לְאוֹתָהּ חֲזָקָה שֶׁשָּׁמַע מִפִּי מִשֶּׁה שֶׁכָּלָם אוֹבְדִין וְאֶחָד פְּלִיט, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקֹּדֶשׁ'.

הפירוש הפשוט של המדרש, שקרח ראה ברוח הקודש שעתידיה לצאת ממנו שלשלת של צאצאים. אמר קרח בלבו - אין לי מה לחשוש מדברי משה שכולם ימותו ורק אחד ישאר, כי אני ודאי ישאר. עובדה! יצאו ממני שלשלת של צאצאים....

ואומר המדרש שקרח טעה, כי בניו עשו תשובה. אמנם הוא מת, אך מתוך תשובתם של בניו היו לו צאצאים.

על פי דברינו נוכל להליץ פירוש נוסף לחלק מהמדרש -

קרח רואה ברוח הקודש את שמואל הנביא יוצא ממנו. הוא גם רואה את שמואל דורש, ששחיטה כשרה בזר, ואת עלי המסכים עמו מן הדין, ורק מדין מורה הלכה בפני רבו הוא חפץ להורגו.

אומר קרח בלבו, הרי גם שמואל דורש בדיוק כמוני - כי כל העדה כולם קדושים, ושחיטה כשרה בזר, ובסופו של דבר שמואל צודק בדינו וגם ניצל מן המיתה. אם כן, גם אני צודק ואני גם אנצלי!

אם שמואל, ששקול כמשה ואהרן, טוען את טענותי ויצא מחלצי, גם לי יש מקום בין מקטירי הקטורת.

"והוא לא ידע שבניו עשו תשובה" - וכאן טמון ההבדל העצום! שמואל לא אמר זאת כדי לערער על סמכותו של משה רבנו, על מעמדם של הכהנים ועל מסירת התורה. שמואל היה מחויב לגמרי לתורה ולמשה רבנו, והוא דרש מתוך התורה דין פרטי מסוים של שחיטה. לעומתו, קרח רצה לערער על הכל.

וכמה אירוני הדבר, שאמנם שמואל לא רצה להתיר את הבמות, ולא עלה על דעתו דבר כזה, אך בסופו של דבר, בזקנותו, בית דינו היה זה שדרש את היתר הבמות.

בימי שמואל נחרב משכן שילה. ובחורבנו **בָּאוּ לְנוֹב וְלִגְבֵעוֹן הַתְּרוּ הַבָּמוֹת**. בית דינו של שמואל הוא זה שהתיר את הבמות. היתר נוראי, שמכריז: אין מקדש שהוא לב האומה. כל אחד מקים במה בחצרו. הכהונה "בטלה" זמנית. כל אחד יכול להקריב, כי "אין כיהון בבמות יחיד".

*

אל המשכן הזה מגיע שמואל, ואת החסרון במשכן הזה, שעלי חושש שמא יקלקל, שמואל בא לתקן.

והנה נשאל את השאלה, מדוע באמת משכן שילה לא זכה למקום הראוי לו?

אם בסופו היו שם בני עלי, בתחילתו מכל מקום לא שמענו על זאת.

הזכרנו כבר, שמשכן שילה נבנה בימי יהושע בן נון, ועמד כל ימי השופטים עד חורבנו בימי עלי.

אך לא ניתן להתעלם מכך, שכאשר אנו קוראים את ספר שופטים, המשכן כמעט ואינו מורגש.

אנו קוראים על עתניאל ועל אהוד, על שמגר ועל דבורה, על גדעון ואבימלך, על יפתח ועל שמשון, על תולע ויאיר, אבצן, אילון ועבדון, ובכלל לא מורגש שעומד ברקע משכן בשילה. הוא אינו מוזכר. היהודי הפשוט שקורא בנביא יכול ללמוד את ספר שופטים, בלי לדעת ובלי לשים לב, שבמשך כל התקופה הזו עומד המשכן בשילה!

והיכן אכן מוזכר המשכן בספר שופטים?

בשני מקומות, וגם שם דרך אגב: בפסוק האחרון על פסל מיכה, שעמד כל ימי בית הא-להים בשילה, ובסיום סיפור פילגש בגבעה בחג ה' בשילה [בכרמים - המשכן לא מוזכר], בחג 'ימים ימימה'.

והשאלה עולה במלוא חריפותה - מדוע במשך כל ימי ספר שופטים, לא נזכר המשכן כמקום העליה לרגל, ונראה כאילו עם ישראל חי לצידו, אך הוא אינו חווה את המקדש ואת השכינה שבתוכו [למעט אותו חג ימים ימימה]?

כיצד תקנה ירושלים את המצב המעוות הזה? מדוע זכתה ירושלים למה ששילה לא זכתה, עד כי בית ה' אשר בירושלים חורז את ספר מלכים לאורך ולרוחב?

נראה, שהסיבה לכך נעוצה בעובדה, שבזמן משכן שילה לא היתה מלכות בישראל.

הפסוק החותם את ספר שופטים - "בימים ההם אין מלך בישראל" - מסביר גם מדוע המשכן לא תפס את מקומו.

[מענין לציין, שפסוק זה מופיע רק בפרקי פסל מיכה ופילגש בגבעה - בפרקים שאכן מזכירים לפחות אגבית את שילה, אולי כדי לרמוז את הזעקה - היכן שילה לאורך כל הספר? והתשובה שבצדה - "בימים ההם אין מלך בישראל"].

וכאשר "איש הישר בעיניו יעשה", וכל אחד חי לעצמו בלי מלכות המרכזת את כולם, גם המשכן אינו יכול באמת לשמש כלב לאומה.

וזה התיקון הגדול שנעשה בירושלים. "מקדש מלך עיר מלוכה". לא רק מקדש, אלא מקדש ומלכות יחד. וכך עיר הקודש, שהיא גם עיר המלוכה, מקבעת את מעמדה.

היסוד הזה בדיוק הוא שבקש שמואל לתקן. שמואל, שכתב את ספר שופטים, שכתב את הזעקה - "בימים ההם אין מלך בישראל" - ראה את תפקידו להקים את מלכות ישראל. שמואל משח את שאול, ואחר-כך את דוד, למלך על ישראל, כדי שמתוך מלכות בית דוד יצמח גם המקדש בצורה ראויה.

לכן בעת מלכותו הוא לומד את בניו ברמה את צורת "נויו של עולם" - צורת המקדש (זבחים נד.). שמואל מבין, שצריך לתקן את הנקודה הזו, את חסרונה של המלכות, כדי שהמקדש בירושלים לא יהיה כמשכן שילה.

מעתה יותר מובן מה שנכתב בגמרא במסכת סנהדרין דף כ: ונפסק להלכה ברמב"ם בתחילת הלכות מלכים -

"שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטוּ וְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסַתוֹ לְאָרֶץ. לְמִנּוֹת לָהֶם מִלֶּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ'. וְלִהְיֶיךָ זָרְעוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק שֶׁנֶּאֱמַר 'תִּמְחָה אֶת זְכַר עֲמֶלֶק'. וְלִבְנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה שֶׁנֶּאֱמַר 'לְשִׁכְנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה'.

מִנּוֹי מִלֶּךְ קוֹדֵם לְמִלְחָמָת עֲמֶלֶק. שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲתִי שָׁלַח ה' לְמִשְׁחָךְ לְמֶלֶךְ', 'עֲתָה לָךְ וְהִכִּיתָ אֶת עֲמֶלֶק'. וְהִכְרַתָּ זָרַע עֲמֶלֶק קוֹדֶמֶת לְבְנֵי הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ אֶל נֶתַן הַנְּבִיא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים' וְגו'.

הלכה זו לא נכתבה בהלכות בית הבחירה, אלא בהלכות מלכים. החובה להקים את המשכן בגלגל, בשילה, בנוב ובגבעון, קיימת גם כאשר אין מלך. אך אם רוצים להתרומם למדרגת בית הבחירה, למדרגת 'המקום אשר יבחר ה'', שתהיה זו נחלה קבועה לעם ישראל תוך תיקון מה שהיה חסר במשכן שילה, הרי שצריך להקים את מלכות ישראל, שתאחד את האומה ותוביל אותה למקדש.

את זה חנה זועקת מול עלי:

"אל הנער הזה התפללתי".

אני לא רוצה אדם גדול ממנו שימשיך את מה שהיה עד כה. אני רוצה דווקא את שמואל. דווקא אותו, שמחד גיסא ידע לומר ששחיטה כשרה בזר, אך לא תהיה זו פריצת גדר, אלא הוא זה שיוביל את תיקונו של הגדר, ויקים את מלכות בית דוד שתבנה את בית הבחירה.

"בשכר אלקנה - שמואל" (תנא דבי אליהו רבה פרשה ט, ומקבילות). דווקא מאלקנה, שהביא את העם למשכן שילה למרות חפני ופנחס שהיו שם - ממנו יצא שמואל, שבסופו של דבר הכין את התשתית לתיקון השלם, והביא את העם אל הנחלה בבית הבחירה בירושלים.

שמחתי באומרים לי בית ה' נלך

הרב שלמה בריז

י. ברמן

ברגלים

האחרונים, שמנו לב שמהו קורה בדרך לבית ה'. רגילים אנו להתייחס לכותל המערבי כמקום לשפוך בו שיח לפני אדון עולמים, ודבר זה ודאי משפיע על רבבות העולים בחג - הם מגיעים בעיקר כדי להתפלל. ללא ספק, המילים של תפילת המוספים של הרגלים מקבלות עוצמה ומעוררות את הרגש כשהן נאמרות מול שריד הר בית קדשנו. "והביאנו לציון עירך ברנה, ושם - כלומר, וכאן - נעשה את קרבנות חובותינו", במהרה בימינו אמן. אבל ברגלים האחרונים יש חידוש - התעצמות של שמחת הרגל באזור.

בשיחה עם הרב שלמה בריז, מייסד ארגון 'קרית מועדנו', הפועל לרווחת עולי הרגלים והגברת שמחת הרגל בירושלים המקודשת, הוא פורס בפנינו, קוראי 'קדושת ציון', את הרעיון.

"כולם מכירים את דעת הרמב"ם, שנטילת לולב בירושלים המקודשת בכל ימי חג הסוכות היא מדאורייתא, אבל לא שמים לב לפסוק ממנו נלמד דין זה - 'ושמחתם לפני ה' א-להיכם שבעת ימים'. כשהרב אלישיב זצ"ל הגיע כמנהגו בימי החג

ליטול לולב ליד הכותל, זה לא היה רק עבור קיום 'דין' נטילת לולב, אלא ביטוי של שמחה לפני ה'". הרב בריז אסף מקורות רבים על ענייני העליה לרגל אף בזמן הזה, כשלאבוננו עדיין בית

השר הרב מאיר פרוש בביקור באהל

אהל קרית מועדנו - פסח תשפ"ב

המקדש עומד בחורבנו, על ענין השמחה לפני ה' ברגל, וכן על המעלה הגדולה של סיפוק צרכיהם של עולי הרגלים. מי מאתנו אינו מכיר את הסיפור על נקדימון בן גוריון (תענית יט:)? נקדימון לוה מעיינות מים מהגמון אחד עבור עולי רגלים, והקב"ה הוריד עבורו גשם ברגע האחרון ממש כדי שלא יצטרך לשלם.

יש ביטוי מעניין בתפילתו של נקדימון. "רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך עשיתי, שיהו מים מצויין לעולי רגלים." "רואים מכאן", אומר הרב בריז, "שהדאגה לרווחתם של עולי רגלים היא כבוד המקום, ולא רק לרווחתם, אלא גם לשמחתם." כראיה לכך מביא הרב בריז את הסיפור עם נבות היזרעאלי. המדרש מספר, שנבות "היה קולו נאה, והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע את קולו". המדרש מסמך מנהגו זה על הפסוק, "כַּבֵּד אֶת ה' מְהֵרָה", ממה שחנך. כשהפסיק נבות ממנהגו זה, כבר חמדו את ארצו ונגרמה נפילתו. על כל פנים רואים, שכל הדאגה סביב העליה לרגל היא כבוד ה'.

בנערינו ובנקדימון נלך בבנינו ובבנותינו כי חג ה' לנו

ירושלים שבין החומות נערכת לקראת עולי הרגלים והחגיגות כמו שדרוש רבא מהו ימי פסחיים בגלילית בת ימי גליליהם של ישראל בשנה שעלם לרגל בליל חמור אחר הצהריים הקדים ספקד 'פסק אירא' בחצי שיעת פורת יוסף הצביר הק' מוזמן להשתתף בשירה והנהגה וסיפור יצ"ם עד שיעת זמן ק"ש של שחרית

לכבוד ברנה לחי' נר"ט צב"ר ישננו נקדמה פניו בתורה במיריות נר"ט י"א

לכל אורך ימי החג אנו ערוכים לקראתם כאהל הכנסת האורחים שלנו בדרכת בית כנסת החורבה, עם שתי חמה וקרן ובידו קל. בנוסף יש מקומות ישיבה משפחות בן התקומה (למחלת חתן היבוא) וכן בקרית. מעד סרגט ועסקתי בחורים כיום שישו וכן ביום ראשון ושני כשע"כ 2200 לכיכר בני מחסה שבו בני ציון הקדים עמידים וחדו וקראים את מעלת ש"ר התרעים. כיום ראשון ברחבת החול המערבי תחכים ברבת כותש, ביום שני מפילת שחית והלל כליו כלי נגנה ליד שער האשפות (הודו 7:30 הלל 8:15). הלל המרכזי כמתנות נבונה ובעיסה ככל וים תפילת השחר עם תין חספה כבית כנסת החורבה. שניו שחרות והלל עם נגון החסד והתקנים ככל יום כיפי חורף גם כשער הסוטה ובלתל הקטן ולאחריכ יצאו לסיבוב שגרים כסגנון הראשונים של ללימים ואחרי ככל ימי חורף. אין בני ישיבת כליו כלי נגינה כסגנון שבת באוהל הכנסת האורחים - הצביר מוזמן לביא עם כלי נגינה

ויכל התורה: יהיה פוחש בשעות נרחבות לאורך החג ככולל צילוי של היכל בבני ישיבת מרת יוסף - עם פיתת קפה במקום יתקיים לימוד אבות ובינים צי אהרן אהרן וצאנאני שיעור תורה רבים ותקנים כבתי כותש וכו' פדרשת בין תפילת ואת אורית חגת הרוספה ועד ארבעים רבס טאטר לכל גלון תורה כמסגרת

עזרי והיתכנשו לחיולא דקוב"ה

לתפילת - קרית מועדנו בדרום מלח אלו חינו 099-466-680

יותר מכל דווקא לפני ה', ובמיוחד בזמן בו ה' ציווה על השמחה, ברגלים. הדחיפה הגדולה הגיעה אחרי אסון מירון. באותו ליל ל"ג בעומר, הוא היה נוכח באסיפה קטנה של משפחה וחברים, וסיפר להם את הרעיון שלו להעתיק את חווית השמחה לשלושת הרגלים, לפני ה' בירושלים המקודשת. כשבהמשך היום נודע לו, כי האסון פגע בכמה ממכריו - בין הנספים היו בן של החברותא שלו, אחד ממתפללי בית הכנסת בשכונתו, ואחיו של אחד המשתתפים באסיפה הקטנה - החליט הרב בריז שהוא חייב כבר לפעול. רבות הזכרו אז דברי החת"ם סופר בהספדו על הרוגי רעידת האדמה בצפת בתקצ"ז, שקנאת ירושלים עשתה זאת, כי

מחכים לכולם ביום חמישי כ"ז באייר בערב, בבניין האומה בירושלים, החל מ-18:30. פרטים בנג' הנגליון

המפגש במצפה יריחו

"שמו פניהם לצפת כי שם קבר איש א-להי הרשב" במירון והאר" בצפת וכו' וירושלים נשכחה לגמרי והוא עיר שם ה' שמה שגם בזמן הזה מצוה לעלות לרגל לירושלים וכו' לא שם איש על לב אלא לעלות לצפת להילולא דרשב" וכו'". כך הגיע עם כמה משפחות נוספות לחוג את חג השבועות הסמוך, בעיר העתיקה בירושלים המקודשת.

אז נדברו יראי ה'

יום העיון הראשון של פעילי וידידי 'קדושת ציון', בסוף בין הזמנים תשרי תש"פ, בבית המדרש הנמצא בחוות 'לכתחילה', הסמוכה למצפה יריחו. שם התאספו דורשי ציון להעלות רעיונות ולדון בהם, ולמצוא חברים שאפשר להיעזר בהם בביצוע הרעיונות. שם מצא הרב בריז אוזניים קשובות לתוכניותיו להחזיר את עטרת שמחת ירושלים המקודשת ליושנה, וגם פעילים ששמחו להצטרף ולפעול אתו יחד.

בכחות עצמו ובעזרת חברים שנרתמו לרעיון [ראה מסגרת], הצליח בזמן שנותר עד חג הסוכות לסדר כמה סוכות בעיר העתיקה, ואספקה של מזון ושתייה בהכשרים המהודרים, לכבוד החג ולרווחת

עולי הרגלים. בפסח שלאחר מכן, סדרו כבר אהל רחב-ידיים ברחבה שלפני בית כנסת 'החורבה' עם כיבוד ושתייה, ואהל נוסף לטיפול בתינוקות, שכלל גמ"ח למוצרי יסוד כמו מוצצים, טיטולים, ותחליפי חלב. סודרו גם מתחמי ישיבה למשפחות במקומות נוספים באזור. מרגל לרגל המיזם הולך ומתפתח, ובפסח האחרון כבר זכינו, והשר החדש לירושלים ומסורת ישראל, הרב מאיר פרוש, נרתם לעזור. בעזרתו, הורחב האהל המרכזי שברחבת החורבה - כך יש מקום מכובד

עם כניסות נפרדות למשפחות, לגברים ולנשים. כמו-כן סופקו מצות ויין, מעדנים ועוגיות, ושתייה קרה וחמה, למשך כל ימי החג, כולל שבת ויום טוב - זמנים בהם אין אפשרות לקנות, לרווחת ולשמחת עולי הרגלים. הרבה מילדי האזור באים כדי לעזור, כולל גם להפעיל את המכונות המייצרות ברוט-ויס-בס-בס, ולחלק לאלפי ילדי עולי הרגלים הבאים.

התגובות של הציבור לא אחרו לבוא, אם מדובר במשפחות שלמות על טפיהן, שהגיעו מותשות מטלטולי הדרך, ויכלו לעשות עצירת התרעננות, ואם בכאלו, שנאבד לתינוק שלהן המוצץ או נגמרה לו המטרנה. לעיתים הייתה זו קבוצת חברים, שמצאו מקום מזמין בו יכלו לשבת, לאכול ולשמוח. "מקודם באתי לבד, שאר המשפחה נשארו בבית ומראש ויתרו על התענוג המפוקפק של הגעה מרחוק, כולל החלפת אוטובוסים, רק כדי להגיע ולא למצוא מקום להניח את העצמות. אחרי שסיפרתי להם מה שיש כאן, כבר כולם הגיעו", סיפר אחד העולים.

זיץ באהל

צמרת אחוזת ברב בריז כשהוא מספר על תושבת הרובע שפנתה אליו בסמוך לאהל, בלי לדעת שהוא היה היוזם לכל

העסק. "בעלי נפטר לפני כחודש, ולא ידעתי איך אעבור את החג בבדידות. אני נמצאת כאן כמעט כל יום, כך יש לי שמחת חג. שיבורכו מי שארגן את זה", היא אמרה, דומעת מהתרגשות. כך הרגיש בחוש שמתקיים כאן ציווי התורה, "וְשִׂמְחָתְךָ בַּחֲגֹהָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְעַמְּתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֵלֶּמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ".

העולים הרבים שמגיעים דרך העיר העתיקה ורואים את שלטי הכוונה, את מקומות הירושלמיים, את הכיבוד, ואת האווירה השמחה, מקבלים את ההרגשה, שיש מי שדואג

לקבל את פניהם. יש כאן גם חסד וגם ריבוי כבוד שמים. בפרוספקטים שהדפיסו הארגון, ניתן למצוא מקורות רבים לענין העליה לרגל אף בזמן הזה, וכן מכתבים מרבנים התומכים ומעודדים את הפעילות. נדיבי לב המעוניינים ליטול חלק בזכויות העצומות של הדאגה לכבוד ה', מוזמנים לפנות אל הארגון.

הפעם האחרונה שהיתה שמחה המונית כמו שיש היום במירון - ככל הנראה הייתה בבית המקדש. כולנו תפילה, שתחזור השמחה למקומה הראוי ולדרגתה הראויה, בבנין בית המקדש במהרה בימינו!

'קרית מועדנו' מזמינה את הציבור הרחב לבוא לחוג את חג השבועות הבא עלינו לטובה, בתוככי ירושלים המקודשת, באהל הכנסת האורחים עולי הרגל, ובעוד מקומות באזור. בעז"ה יפורסמו בהמשך גם בתי כנסיות ובתי מדרשות באזור, שיהיו פתוחים ללימוד במשך כל הלילה, עם כיבוד ושתייה.

החל מ-18:30. פרטים בוגב הגליון

רשמים מהמנין בשער הכותנה פסח תשפ"ג

א. צפתמן

שם, כאשר הם מדגישים בפנינו, שכל יהודי שעובר שם מחזק את ההיאחזות היהודית במקום. קבלתי על עצמי -

מחר אני שוב משכים ועולה ירושלימה.

בבוקר אני מגיע לרחוב שער הכותנה, ומול עיני המשתאות - מאות אברכים ובחורי ישיבות, ואני לוחש לישראל את דברי הנביא ישעיהו "מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסודה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם".

קשה לתאר במילים את ההרגשה שהייתה בתפילה, בשעה ששרתי "פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה זה השער לה' צדיקים יבאו בו", ואתה ממש חש את ההשתוקקות להכנס ולבוא בו. בקריאת התורה, אני מבחין, שלכהן עולה מרביץ תורה חשוב בעיני בני ברק, נכדו של מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל. מענין, אני מהרהר לעצמי, חשבתי שזה מנין רק של מטילי צבע הארגמן בציציותיהם, מסתבר שטעיתי.

לאחר התפילה אנו יוצאים לסיבוב שערים מתוך שירי חג ושירי ציון, כאשר בראשנו הולך הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א מרה"י נתיבות חכמה, שלאורך כל הדרך מפליא באמרותיו לקשר בין חג המצות לדרישת ציון וירושלים.

כאשר הגענו לשער השבטים, נערך ריקוד חג שהקיף את כל רחבת השער עד לשער האריות.

אני חוזר לביתי, ומיד מתקשר לישראל, ושואלו - "האם אתה מכיר את הפיוט של הקליר לליל פסח שחל ביום חמישי? 'ךשום

להפקיד שומרים, חמשה שומרים משמרים, חמשת להמציח עד שמרים, בליל שמורים. שלמים יעלו לבנון בית, חמשת שערי הר הבית, ויראו בני בית, בונה לבעל הבית אתה זכית לקיים במקצת את הפקדת השומרים, יה"ר שתזכה לראות ברינה לבעל הבית".

וישראל משיב לי בקול מלא געגוע - 'אמן'.

בערב

חג הפסח, אני פוגש את ישראל, ממארגני המנין הקבוע בשער הכותנה. "מה הענינים, ראית את המודעות של 'קרית מועדינו'? פרסומת יפה מאד".

ישראל משיב לי בקול עגמומי - "מקווה שיהיה טוב, ימי אידם בעיצומם, ונראה מה יהיה עם המשטרה".

- ומה יש לעשות?

- פשוט להגיע, ולהביא את כל מי שקשור לקדושת ציון. אם אנחנו רוצים שהמשטרה תבין שזה חשוב, צריך קודם שגם לנו זה יהיה מספיק חשוב.

בא' דחוו"מ [יום שישי], למרות העייפות, קמתי לותיקין, והגעתי מביתי בבני ברק, ואמנם המשטרה באמת הערימה קשיים, אבל הרצון היהודי אכן ניצח, ולבסוף הייתה תפילה מרגשת, וכאשר החזן אמר "ושם נעלה ונראה ונשתחוה", ממש הרגשתי כיצד בלב כל אחד ואחד מהמשתתפים מתעוררין רגשי דרישה, כמיהה וכיסופין.

לאחר התפילה וסיבוב השערים

הקבוע, נערכה שמחת חג מרוממת בישיבת פורת יוסף [עם כיבוד כיד המלך, בחסות הארגון הנפלא 'קרית מועדינו'], כאשר הרב דביר שליט"א העמיק לבאר את דרכי עבודת ה', מתוך מבט תורני עשיר, וכמובן - הייתה גם שירה מרגשת עד שעות הצהרים. ממש הרגשנו כבימי חזקיהו 'ויעשו בני ישראל הנמצאים בירושלם את חג המצות... בשמחה גדולה ומהללים לה' (דברי הימים ב' ז' כא).

ביום ב' [ד' דחוו"מ], אני פוגש שוב את ישראל. "היה ממש נפלא ביום שישי, הרגשתי בחוש את הצפיה והרצון לשוב לראות את פני האדון ה' בהיכלו. ואיך היה היום?", אני שואל אותו.

וישראל משיב - "ברוך ה', היה היום מנין מרובה משתתפים, הלל בנעימה, סיבוב שערים בשירה וזמרה, כאשר הגאון רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א ראש ישיבת פתחי עולם האיר לנו באור יקרות את פסוקי שיר השירים, וגילוי אהבת ישראל לבורא.

לאחר מכן ערכנו סיור מרתק בבתי 'עטרת כהנים' ברובע היהודי המתחדש, וראינו את המהפכה הגדולה שמתחוללת

קום התהלך בארץ

רשמים מטיול 'קדושת ציון'
כוכב השחר - הר הכוכב - ואדי עוג'ה

ברחבי

הארץ ישנם מקומות, שקסם הטבע שבהם יכול לעורר נשמתו של כל אדם באשר הוא. אחד המקומות המיוחדים האלו, היה הנוף של הטיול האחרון של אגודת 'קדושת ציון' מסיבב לכוכב השחר.

עם שחר השכמנו להתפלל, ומיד עם בוקר יצאנו ליום מלא חוויה בארצנו הקדושה. עם תחילת הנסיעה נחטפו כל הספרים החדשים שיצאו מבית המדרש של 'ספרי ארץ ישראל', במיוחד הספר 'חיבת הארץ', בו כתוב על מצוות הטיול בארץ ישראל - ענינו של יום.

בהמשך הדרך שמענו הסברים נפלאים ממדריכים מיוחדים שהיו באוטובוס, אשר הסבירו כל מקום מה שמו, והיכן הוא מוזכר בתנ"ך. היה ממש מדהים לראות את הידע העצום.

בכניסה לשוב כוכב השחר, חיכה לנו המדריך המפורסם שיראתו קודמת לחכמתו רבי מאיר גולדמינץ הי"ו, אשר ילווה אותנו במשך כל היום הקרוב.

האוטובוס עצר בפניה המובילה אל "מעלה שלמה", שם המתין לנו הרב מאיר. הוא פתח בהסבר מה בע"ה נעשה היום, הזכיר שמראש הוא הודיע לציבור שזה יהיה טיול 'מאתגר', הנועד למיטיבי לכת, ומיד פתחנו בעליה להר הכוכב - קובת א-נג'מה.

העליה אולי מעט מייגעת, אך היא שווה כל מאמץ! בראש ההר, ובעצם גם לאורך כל הדרך העולה, ישנה תצפית עוצרת נשימה מפסגת כיפת הכוכב בשילוב עושר ומגוון של צמחים נדירים בעונת הפריחה - זווית ראייה יחודית למקום, בו נושק ההר למדבר.

בדרך העליה אנו רואים ישובים רבים ומאחזים סביבנו. עדין איננו יודעים מה שמו של כל אחד, ומי מייסדו. יודעי דבר בינינו אומרים, שההר משמאלנו הוא ההר 'סרטה' המופיע במשנה בראש השנה (פרק ב משנה ד): "ומאין היו משיאין משואות מהר המשחה לסרטבא". אנו ממשיכים לעלות במרומי ההר הגבוה, ורואים לימיננו את הר המשחה - הר הזיתים, שעליו רואים את המגדל 'אוגוסטה' ויקטוריה'.

המבינים מתחילים לשאול - הרי זה בלתי אפשרי, שמהר המשחה יראו את סרטה, שכן הר הכוכב, שאנו נמצאים עליו עכשיו ממש, מסתיר את הר הזיתים. הלומדים מחפשים פתרון לבעיה תוך כדי הליכה לכיוון נקודת התצפית.

אנו מגיעים לפסגה, שם הכינו לנו כסאות ישיבה מאבן עם אבן גדולה באמצע בשביל המדריך. עליה עומד ר' מאיר, פותח תנ"ך, כמובן, ומתחיל לשחזר את הסיפור המפורסם בשופטים על פלגש בגבעה, שביום השלישי בנימין נסים ל... (שופטים פרק כ פסוק מז) "וַיִּפְּנוּ וַיִּנְסוּ הַמְּדַבְּרָה אֶל סֶלַע הַרְמֹן". היכן נמצא מקום זה?

יש דבר אחד טוב שעשה לנו הקב"ה דרך הערבים שהיו כאן בארץ עד שחזרנו אליה, והוא שהם שימרו לנו את שמות המקומות. הנה הכפר מולנו נקרא אצל הערבים 'דאמון', וככל הנראה הוא נקרא על שם המקום שהיה קרוי בעבר בשם זה. ולכן גם הישוב היהודי החדש הסמוך נקרא 'דימונים'.

אז מצאנו את הדימון, אבל מהו סלע הדימון? כאן מתעורר ויכוח בין החברים, האם זה שם מקום, או שפירושו סלע, הסמוך לשוב דימון. המשא ומתן נמשך, וההתלהבות מזכירה לרבים ריתחא דאורייתא בעיצומו של הזמן בישיבה, עד שמגיעים למסקנה, כי הכוונה למקום בו אנו נמצאים הרגע, שכן הר הכוכב הוא ממש בדרך למדבר, סמוך לדימון, והוא עומד זקוף עם קירות סלע ברורים מאוד, בולט בשטח כנקודת ציון משמעותית, הראוי לתואר 'הסלע הסמוך לדימון' - סלע הדימון.

הנה כי כן, המקום בו אנו נמצאים, מקום קדוש הוא - כאן במקום זה, ניצלה שארית הפליטה של שבט בנימין.

כיבוש יריחו

על הר הכוכב, הצופה לארבע רוחות השמים, אפשר לראות מרחבים גדולים.

הרב מאיר מראה באצבעותיו ומזהה בשמותיהם את כל ההרים והישובים הקרובים והרחוקים, ובולטת ביופיה העיר יריחו השוכנת מזרחית לנו, סמוך לים המלח. נזכרנו שהיום בדיוק, כ"ח בניסן, היה יום כיבוש יריחו, והנה אנו צופים עליה מלמעלה. הרב מאיר מראה את המקום בו חצו בני ישראל את

צילום: שלמה מאיר אייזנמן

כאן הגיעו רגעי המתח, בו הראה ותיאר לנו המדריך את מסלול נסיעתו של הרכב בו היה אהוביה סנדק הי"ד ורדיפת הרכב המשטרה אחריה, המרדף שלצערנו נגמר בהריגתו בערלת לב של השוטרים שרדפו אחרי הרכב בו נסע. לזכרו הקימו חבריו במקום מאחז בשם 'מעלה אהוביה', מאחז שפונה כבר ושוב נבנה באוהלים, ומי יתן ובקרוב יבנה בבנין אבנים.

מעוז אסתר

חזרנו לאוטובוס, נסענו כמה דקות בתוך הישוב המתוק 'כוכב השחר', והגענו לקצה הישוב למאחז 'מעוז אסתר', שם ליד קרוואן מרובע ללא גג - הנקרא בשם 'בית הכנסת של המקום', פגשנו שני צדיקים קטנים בגילים [וגדולים ברוחם], שסיפרו לנו על המקום המעניין הזה.

מה גרם להם לעזוב את הישוב שלהם ולעבור לגור בלב הישימוני? בער להם בלב, שצריכים לעשות מעשים למען מצות ישוב הארץ. כך הם הגיעו למקום ללא כל תנאים, וממש במסירות הקימו את המקום כמו ידיהם, תוך כדי שהם סובלים מדי פעם משבירה של הבתים על ידי כוחות משטרה. ב"ה הם רואים פרי לעמלם, חבלי ארץ שעד לפני כמה שנים הערבים רעו בהם את צאנם, מוחזקים כעת בידיים יהודיות, וגרות בהם משפחות לתפארת. ממילא, גם הישוב כוכב השחר, אשר סבל רבות מגניבות וממצב בטחוני רעוע - מצבו השתפר לאין ערוך הודות למסירות נפשם של אנשי הגבעות שמסביב.

הבדואים מבינים, כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל, לבניו של מלך מלכי המלכים. כאשר היהודים אומרים זאת בצורה ברורה, הם מבינים ונסוגים לאחור. רק כאשר אנחנו מגמגמים, הם נכנסים למקומות שאנו מפקירים בידם.

צילום: שלמה מאיר אייזנמן

הלכנו לבקר בדירתו של אחד מהצדיקים, שם ראינו תינוק קטן עם כיפה גדולה לראשו, הסתכלנו על הבית שהיה עשוי מבלוקים, והסיפור הפלאי הבא היה הדרמה...

אחד הדברים הנפלאים ביותר היה מחיר הדירות. הם ספרו, שהדירה שלהם עלתה להם 25,000 ש"ח בלבד. הם בנו אותה בעצמם בעזרת חבריהם, הציבור פשוט היה בהלם - הנה יש לנו פתרון נפלא למצוקת הדיור. במחיר כזה כל אבא יכול לתת לבנו אפילו שתי דירות, ללא הצד השני. רק מה חסר? שנפסיק לפחד ממה יאמרו, ונתחיל ליישב את כל הארץ במהרה.

התושבים סיפרו לנו, שיש במקום גם "דירת אירוח", למי שרוצה לנפוש. שבת נופש במרחבים של מעוז אסתר, וללא עלות. הם בטוחים, שמי שיהיה במקום בשבת, יתעורר בו החשק לגור במקום באורח קבע.

שמורת נחל ייט"ב

כאן מתחיל הטיול העיקרי. מסלול ארוך ומעניין מאוד, זה היה המסלול הארוך ביותר שעשיתי אי פעם ב'קדושת ציון', מסלול של 6 שעות הליכה כולל קפיצה על הרים ובקעות, ירידה בברזלים התלולים בהר, הליכה בין שני הרים גבוהים שהנוף שלהם פשוט עוצר נשימה, ועוד. היו אלו מקומות, שקסם הטבע בהם יכול לעורר נשמתו של כל אדם באשר הוא, מה רבו מעשיך ה' - כולם בחכמה עשית.

ירדנו ממעוז אסתר אל נחל ייט"ב, משם מתחילים ללכת בואדי עוג'ה [שמו הערבי של נחל ייט"ב] - ובעברית, נחל מפותל - שם המרמז על פיתוליו הרבים. התחלנו ללכת בערוץ נחל, העטוף משני צדדיו בהרים נישאים, עם נוף מדהים ומיוחד. בעבר זרם כאן הנחל במשך כל השנה, אך בשנים האחרונות, לדאבונו, נשאבים מי המעיינות הזורמים אליו

הירדן, נותן לנו את התחושה של שוכני הארץ נוכח עם ה' המגיע מן המזרח - 'נמוגו כל יושבי כנען' - ושם אצבעו על הדרך אותה עשו באותו יום אל הר עיבל והר גריזים הסמוכים לשכם.

זיו העולם

הרב מאיר הראה מלמעלה מהו המסלול שאותו בע"ה נעשה היום, הצביע על מסלולים נוספים שאפשר לעשות באזור זה, ונתן לנו את המרץ להמשך הטיול.

עם סיום ההדרכה, אנו מתחילים לחזור בדרך, הזרועה בשילוב עשיר ומגוון של צמחים נדירים בעונת הפריחה.

אם רוצה אתה להרגיש את חודש זיו שנקרא בשם זה, היות ובו יש בארץ ישראל יופי מיוחד לאילנות, הצטרף לטיול של

'קדושת ציון' ערב ראש חודש אייר, וראה בעיניך את האור והזיו הנפלא שיש לארץ ישראל בחודש זה. לאחר הגשמים

צילום: שלמה מאיר אייזנמן

הנפלאים, הכל פורת, הדרכים מלאות עצים ופרחים, ואתה מרגיש עד כמה נאה ויפה זיו הדר קדושתה של ארץ ישראל. ואי אפשר שלא להזכיר גם את העובדה, שמלבד המחזות מרהיבי העיניים שרואים בטיולים של 'קדושת ציון', בבחינת 'עשה טוב' - יש כאן גם 'סוד מרע' ברמה הגבוהה ביותר שניתן - הטיול נקי לחלוטין מכל נדנדוד של מראות אסורים, ואין בו שום ניסיון של שמירת העיניים, מה שמותיר את הנפש פנויה להתענג על יופיה של הארץ הקדושה.

וכבר אמר הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, כמובא בחוברת החדשה 'חיבת הארץ' [שניתן יהיה לקנותה בוועידה הקרובה] דברים נפלאים על יופיה של ארץ ישראל. וז"ל: "גם

הדומם, הוא דומם רק לאלמים, אבל מדבר הוא למדברים, מי **לא ראה את המקומות היפים בארצנו הקדושה - לא ראה יופי מימינו.**

וכל ארצנו הקדושה כמה נאה היא, כל דשא, כל עץ, כל פינה וכל אבן, כל מקום שמבטך פונה אליו הוא נפגש בזיו עולמים, ולא לחנם הזמין הקב"ה את כל אלה לפונדק אחד, אלא כדי שימצא האדם שילוב ומזיגה שלמה, ויתגלה לפניו זיוו של - 'הדור נאה זיו העולם'."

מעלה אהוביה

משם פנינו מערבה לכיוון השני, והגענו למקום ממנו צופים על מספר ישובים ומאחזים: מצפה כרמים, מעוז אסתר, אעירה שחר, מעלה שלמה, יריעות שלמה, מעלה אהוביה, קול דודי ומאחז הבלאדים. קיבלנו הסבר על כל ישוב וישוב, כיצד נולד ומתי.

צילום: שלמה מאיר אייזנמן

1 כתבתי 'זרועה' כביטוי ציורי, כמוכן שאיש לא זרע כאן, אלא בורא עולם בטובו האינסופי מששת ימי בראשית.

מים צלולים, קרירים, מרעננים, ומדריך הטיוול לימד אותנו איך אפשר לדעת האם הם ראויים לשתיה.

ליד הנחל צמחיית נחלים שופעת, הכוללת עבקנה שכיח, פלגית שיחנית, סמר חד, סוף מצוי ועצי תמר. מדרונות השמורה מכוסים בצמחיה ערבית. בה בולטים רותם המדבר ושלחבית קצרת שיניים. אוכלוסיה גדולה של חצבים, אירוס שחום, חלמונית גדולה, יקינטונת מעורקת, צבעוני ההרים, עירוני צהוב, נורית אסיה, העשב הנדיר ציפורנית חדת שיניים, סתונית וכרכום חורפי.

בהמשך הנחל תעלת מים לאורך יותר מקילומטר שאפשר 'לזרום' בה, ומגלשת מים ענקית ומהירה. האמיצים שבינינו נהנו להתגלש בה.

הגענו עיפים, מותשים, אבל מאושרים. זכינו ללכת לא ארבע אמות, אלא קילומטרים רבים חדשים בארץ ישראל! חיבת הארץ נכנסה לנו לנשמה, לגוף, לרגליים, לידים, ובעצם לכל רמ"ח איברנו, ומי שלא היה וחווה, לא יכול לדמיין... להתראות בבין הזמנים הבא!

על-ידי הרשות הפלשתינית. הדרך כוללת סלעים משמעותיים, שביל נחל, עליה על גדותיו במקומות בהם הנחל עצמו בלתי עביר, ונוף מדהים. הגענו לבריכה גדולה, וכמה מהחברים נכנסו לשחות בתוכה. עוד קצת הליכה, והפעם בריכה ענקית, שהציבור ממש נהנה וקפץ לתוכה. הפעם כנראה כמעט כולם. הגשם שירד כמה ימים קודם, הוסיף לנו אטרקציות מיוחדות לטיול.

אמרו מראש, שהמסלול מיועד למיטיבי לכת, אבל לא ידענו עד כמה... התקדמנו עוד, נאחזנו בסלעים ויתדות כדי להתקדם, עברנו בנקיקי סלע, והגענו למקום מדהים - מפל אדיר, ולמרגלותיו בריכה ענקית של מי גשמים, המגיעים עד הצוואר. לא ניתן לעבור בלי להירטב ממש, החברה עזרו אחד לשני וסחבו את החבילות לגובה, שלא תרטבנה.

הנוף היה ממש מדהים, המסלול היה מפותל ומיוחד. כך הלכנו, עד שממש סמוך לשקיעה הגענו למעין העוג'ה הזורם לנחל - נחל בעל נביעה מרובת מים, שפיעה גבוהה מאוד, זרימת מים משמעותית היוצרת בריכות גדולות ומרשימות, שכיף לשחות בהן.

סניף רמת בית שמש

באירוע השנתי לרגל הילולת רבותינו מיישבי הארץ, הרמ"מ מויטעבסק בעל 'פרי הארץ', והגרע"י שלזינגר בעל 'הלב העיברי' החל בא' באייר, התכנסנו לשמוע הרצאה מעניינת מפי המרצה הנודע הרב יוסף רובין, על מניעיהם של בעלי ההילולא בתכניותיהם ופעולותיהם בארץ ישראל.

ניתן לראות ולשמוע את סדרת הרצאות המרתקות של הרב רובין - 'בני ארץ ישראל על ידי גדולי הדורות' באתר קול הלשון, וכן בקו הישיר 'לשבוע מטובה' - 03-617-10-30

שער הכותנה

ותיקין בשער הכותנה בערבי שבתות וראשי חודשים סיקור פעילות פסח בעמוד 28

לפרסום בלוח המודעות נא לפנות לדוא"ל

LUACH@KEDUSHASTZION.ORG
או לטל: 053-319-1618

ברכת הגה"צ שליט"א

במסגרת ביקורם של פעילי האגודה בבתי גדולי ישראל לקראת האירוע הגדול בבנייני האומה (פרטים בגב הגליון), התקבלו הפעילים אצל מרן הגה"צ רבי דב קוק שליט"א לעידוד ולברכה. הרב שליט"א קבלם במאור פנים והאציל מברכתו על כל אלו שיבואו להשתתף באירוע.

בעז"ה, דברי הרב שליט"א וברכתו למשתתפים יוקרנו במהלך האירוע.

!פה מטובה
סדרות ושיעורים ממיטב הרבנים על מצות יישוב ארץ ישראל בזמננו מרתק ומעשיר מחכים ומעשי. וכן שירי ארץ ישראל וירושלים. בקו הישיר: 03-617-10-30

טובה הארץ מאוד מאוד
ונטעים מאות וביקת אילנות בארץ ישראל. חיבת הארץ - סיפורים ופסוקים חבדסיים. בית ראובן חודש חסד לרבינו ב"ר חנוך ורע אהרן חזקוני

להשיג בפלאפון: 055.6785647 - משלוחים עד הבית

לרווחת עולי רגלים, ביום ובלילה

כברגלים קודמים, גם בחג השבועות מזמין ארגון 'קרית מועדנו' את הציבור לשמוח בירושלים המקודשת. נערכנו לקראת עולי הרגל באהל הכנסת אורחים שבכרך החורבה, וגם בבתי כנסיות ובתי מדרשות באזור, שיהיו פתוחים ללימוד במשך כל הלילה, עם כיבוד ושתייה. **כתבה מורחבת בגליון זה, עמוד 26**

לא רוצים לפספס?

עדכון שוטף על פעילות האגודה בדוא"ל ובטלפון בדוא"ל: בשליחת בקשה ל-OFFICE@KEDUSHASTZION.ORG בטלפון: קו הודעות האגודה בלבד 079-607-3701

ני בחר ה' בציון אורה למושב לו

אגודת קדושת ציון - התאחדות החרדים דורשי ציון מזמינה את הציבור לוועידה הארצית השישית לכבודה של ירושלים עיה"ק להודות ולהלל להשי"ת על הניסים שעשה עמנו בימים ההם בזמן הזה ועל חלקי ארצנו האהובה והמקומות הקדושים ששבו לידינו.

במעמד מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

מרכז הקונגרסים בניני
האומה בירושלים

יום חמישי כ"ז אייר
18:30

עזרת נשים פתוחה • כיבוד קל במקום

בתכנית:

ירושלים הקדושה מול ירושלים הבירה - מצגת מרתקת מאת
הרב ישראל גולדווסר שליט"א

המעמד המרכזי בראשות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

דבר יו"ר האגודה הרב יהודה אפשטיין

פאנל מיוחד בהשתתפות ח"כים ואישי ציבור ידועים:
ציבור היראים לקראת הפיכתו לרוב במדינת ישראל
אתגרים, יעודים ומטרות

שירי ירושלים עם נפתלי קמפה בליווי מקהלת קאפלה

יריד מיוחד של ספרי ארץ ישראל

השנה - בבניי האומה!

לפרטים נוספים חייגו 079-607-3701

או בדוא"ל OFFICE@KEDUSHASTZION.ORG